

Solveig Bråten

Mine, dine eller våre verdier?

**Forhandlinger mellom verdigrunnlag i
utførelsen av internasjonalt sosialt arbeid**

Sammendrag

Denne masteroppgaven handler om hvordan sosialarbeidere forhandler mellom ulike verdigrunnlag i utførelsen av internasjonalt sosialt arbeid.

Empirien i denne undersøkelsen består av kvalitative intervjuer med seks ungdomsdelegater fra Røde Kors Ungdom. Det forskningsanalytiske blikket er rettet mot hvordan ungdomsdelegatene forstår verdigrunnlag og forholder seg til Røde Kors sitt verdigrunnlag i en lokal og fremmed kontekst. Jeg tar utgangspunkt i Hans Georg Gadammers hermeneutikk og Michel Foucaults maktbegrep.

Analysen synliggjør en generell oppfatning blant informantenes forståelse om Røde Kors sitt verdigrunnlag, og samtidig individuelle oppfatninger og prioriteringer. Jeg fokuserer på hvilke dilemmaer informantene har erfart. Disse favner blant annet utfordringer vedrørende kommunikasjon, skille mellom arbeid og fritid, og samarbeid om felles praksis.

De individuelle forhandlingene karakteriseres både ut i fra ungdomsdelegatenes egen forståelseshorisont, men også av kollektive forståelser. Innholdet i de substansielle funnene viser at informantene forhandler mellom universelle idealer og idealet om å ha respekt for den lokale konteksten. De ønsker ikke å fremtre som ”eksperter” og velger i stedet en rolle som en ”hjelpende novise”. Idealene kan få konsekvenser ved at de legger bestemte handlingsbetingelser for informantenes arbeid, og idealene er med på å forme deres oppfatning av hva som er verdifullt.

Abstract

Mine, yours or our values? The juxtaposition of values in international social work.

This master dissertation examines how social workers negotiate between different values in international social work practice.

The empirical material in this study consists of qualitative interviews with six youth delegates from the Norwegian Red Cross Youth. The analytical focus is how the youth delegates understand values and relate to the Red Cross' core values in a local, foreign context. It is based on the hermeneutics of Hans Georg Gadamer and Michel Foucault's perspective on power.

The analysis reveals a general acceptance of the Red Cross' core values among the interviewees, but also individual perceptions and priorities. I focus on dilemmas the youth delegates have experienced, for example challenges relating to communication, distinguishing between work and leisure, and cooperation in common practice.

The individual negotiations between different values are influenced by the youth delegates' own understanding, and also by collective understandings. The contents of the substantive findings show that the interviewees often find themselves pulled between universal ideals and the ideals of respecting the local context. They do not want to appear as "experts" and choose instead a role as a "helping novice." The ideals have consequences in that they place specific action conditions for their work, and the ideals shape their perception of what is valuable.

Forord

Arbeidet med denne masteroppgaven har vært en lærerik og spennende prosess. Jeg vil rette en spesiell takk til min veileder, Mona Sandbæk, som har bidratt med grundige og konstruktive tilbakemeldinger underveis gjennom hele prosjektet.

Jeg vil gi en stor takk til mine informanter som tok seg tid til å stille på intervju. Fortellingene deres har gjort det mulig for meg å gjennomføre dette prosjektet. Vibeke Vatne Larsen og Lotte Katborg fra Norges Røde Kors Ungdom hjalp meg til å komme i kontakt med informantene og har bidratt med nyttig informasjon om organisasjonen.

Det er mange som har stilt opp med praktisk hjelp, gjennomlesning, korrektur, råd, inspirerende og støttende samtaler. Av disse vil jeg spesielt nevne Eivind Engebretsen, Henriette Berntsen, Stine Ellingsen Grøndahl og Heidi Lønne Grønseth.

Til slutt vil jeg takke jentene på lesesalen, min nærmeste familie og venner for all støtte, inspirasjon og oppmuntring.

Solveig Bråten

Mai 2010

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	ii
Abstract	iii
Forord	iv
1. Innledning	1
1.1 Tema	1
1.2 Problemstilling	2
1.3 Formålet med oppgaven	3
1.4 Oppgavens struktur	4
2. Internasjonalt sosialt arbeid	6
2.1 Definisjoner av internasjonalt sosialt arbeid	6
2.2 Yrkesetikk	9
2.3 Utfyllende kommentarer til forskningsfeltet	11
2.4 ”Fra vesten til resten”	13
2.5 Oppsummering	16
3. Teoretisk forståelsesramme og analysestrategi	17
3.1 Forforståelse og fordommer	17
3.2 Horisont og horisontsammensmeltning	19
3.3 Virkeligheten som system	20
3.4 Oppsummering	21
4. Forskningsdesign og metodiske tilnærminger	22
4.1 Intervju som forskning	22
4.2 Godkjenning av masterprosjektet	23
4.3 Utvalget	23
4.4 Forberedelse av intervjuene	25
4.5 Gjennomføring av intervjuene	25
4.6 Tilretteleggelse av materialet for analyse	27
4.6.1 Fra tale til tekst	27
4.6.2 Strukturering av materialet	27
4.6.3 Analyse som prosess	28
4.7 Reliabilitet og validitet	29
4.7.1 Oppsummerende kommentarer	29
4.8 Oppsummering	31

5. Mine, dine eller våre verdier?	32
5.1 Motivasjon for å arbeide internasjonalt.....	33
5.2 Forståelser av verdigrunnlag	33
5.2.1 Oppslutning om de generelle prinsippene	33
5.2.2 Ulik vektning av verdier.....	36
5.3 Det implisitte verdigrunnlag – ”bare noe som ligger der”	38
5.4 Begrensende og beskyttende prinsipper	39
5.5 Verdigrunnlaget før og etter utenlandsoppholdene	41
5.6 Oppsummering	43
6. Dilemmaer i praksis	45
6.1 Verdige og uverdige mottakere	46
6.2 Gjensidig byttehandel.....	48
6.3 Tilsynelatende fellesskap	51
6.5 Flat struktur versus hierarki.....	53
6.4 Arbeid og fritid.....	55
6.6 Rollen som ungdomsdelegat	56
6.7 Oppsummering	57
7. Den hjelpende novise	59
7.1 Lokale kontekster	60
7.2 Universelle verdier?	62
7.3 Motsetningsfylte idealer og komplekse realiteter	64
7.4 Oppsummering	66
8. Avslutning	67
8.1 Avsluttende refleksjoner	68
Litteraturliste	70
Fotnoter	76
Vedlegg 1: Behandling av personopplysninger	79
Vedlegg 2: Informasjonsskriv	81
Vedlegg 3: Intervjuguide	82
Vedlegg 4: Samtykkeerklæring	85

1. Innledning

1.1 Tema

Tema for oppgaven er frivillig internasjonalt sosialt arbeid. Sosialt arbeid er et fagområde som skal arbeide for svakere stilte grupper i samfunnet, der hensikten er å hjelpe mennesker med sosiale problemer. Sosialarbeidere arbeider for endring, velferd og med aktiv sosialpolitikk (Levin 2006:10). Etske refleksjoner og verdivalg er gjennomgående innenfor sosialt arbeid, og i internasjonalt sosialt arbeid møter sosialarbeiderne ytterligere utfordringer. Dette komplekse feltet styres av mange forhold, som i ulik grad også påvirker hverandre. På verdensbasis er globalisering¹ et av flere forhold som virker inn på dagens økonomi, politikk og menneskers velferd. Knut Halvorsen og Steinar Stjernø (2008:162) påpeker at de generelle kulturelle og ideologiske endringene i verdenssamfunnet også medfører viktige utfordringer for den norske velferdsstaten i dag og dermed også i fremtiden.

Ifølge utenriksdepartementet, som legger føringene for norske myndigheters engasjement i internasjonale frivillige organisasjoner, er ett av formålene med norsk utviklingspolitikk å bekjempe fattigdom og å sikre sosial rettferdighet. Utenriksdepartementet og Norad kanaliserte mye av den internasjonale bistanden fra Norge gjennom frivillige organisasjoner. Frivillige organisasjoner² anses som en viktig drivkraft i dette arbeidet. I 2005 gikk eksempelvis 21,5 prosent av den totale bistanden til frivillige organisasjoner.³

Gjennom mitt eget frivillige arbeid i flere ulike land har jeg møtt på mange dilemmaer som har utfordret mine egne verdier, min bakgrunn som barnevernspedagog, forholdet til de jeg har arbeidet sammen med og konteksten jeg befant meg i.

Disse erfaringene vekket en nysgjerrighet vedrørende verdikunnskap, etiske valg og refleksjoner som gjøres i en ukjent kontekst.

¹ ”Globalization refers to trends in social change in the economic, political and cultural relationships between people across the world” (Payne og Aga Askeland, 2008:9).

² Det finnes ingen entydig definisjon av frivillig organisasjon. NOU 1988:17, jf. s. 57, legger til grunn at frivillige organisasjoner: *Er en gruppe individer eller sammenslutninger av individer som organiserer seg for å fremme visse formål/interesser, oftest er startet av private, styres privat og frivillig, ikke har fortjeneste som målsetting, ofte baserer viktige sider av virksomheten på frivillige bidrag (tid og/eller penger)*

³ www.regjeringen.no

I denne oppgaven har jeg valgt å se på hvordan sosialarbeidere erfarer frivillig internasjonalt sosialt arbeid. For å undersøke temaet har jeg intervjuet ungdomsdelegater fra Røde Kors Ungdom.

1.2 Problemstilling

Hvordan forhandler sosialarbeidere mellom ulike verdigrunnlag i utførelsen av internasjonalt sosialt arbeid?

Studien er avgrenset til forhandlinger *mellom* ulike verdigrunnlag i utførelsen av internasjonalt sosialt arbeid. Forhandlinger forstås som dynamiske prosesser som foregår i interaksjonen mellom mennesker. En situasjon kan ha flere parter med ulike interessekonflikter, og da brukes ofte forhandlinger for å komme frem til en løsning alle parter kan være enige i. Forhandling er synonymt med debatt, drøfting og diskusjon. I kulturpsykologien defineres forhandlinger som handling, samhandling og kommunikasjon som inngår i bestrebelsene på å skape felles forståelse av et fenomen eller en situasjon (Guldbrandsen, 1998:110). Forhandlinger mellom ulike verdigrunnlag dreier seg om de etiske vurderingene sosialarbeidere kontinuerlig gjør i internasjonalt sosialt arbeid. Hvilke hensyn må tas? Skal organisasjonens, ens private, eller kulturens verdier være gjeldende? Gjøres det forhandlinger eller tas det for gitt hvilke verdier som er overordnede i en avgjørelsessituasjon?

Verdigrunnlag, verdikonflikt og verdivalg; verdi er et ord det kan gå inflasjon i. Ordet ”verdi” er gammelt og opprinnelig hentet fra økonomien. Verdier er noe vi setter pris på (Leirvik og Røthing, 2008:7). Lars Gunnar Lingås (2007:83) definerer verdier som ”materielle og immaterielle gjenstander og tilstander som er gitt for en person eller en gruppe eller for allmennheten er umistelig eller meget viktig å fremme”. Denne definisjonen inkluderer fysiske behov, som mat, rent vann osv. Som Lingås (2007) hevder, overses disse materielle verdiene ofte i debatter om etikk, i hvert fall i velstående land. De immaterielle verdiene kan være alt fra menneskerettigheter og politiske verdier til religiøse og åndelige verdier. Tore Lindholm (2001:75) definerer verdier til det som bør være etterstrebbelses- og bevaringsverdige. Negative verdier er det som bør unngås, forhindres, eller elimineres. Denne oppgaven støtter seg til Lindholms definisjon av verdier som det som bør være.

Sosialt arbeid er en fagtradisjon som er satt sammen av mange disipliner. Irene Levin (2006) søker å synliggjøre at sosialt arbeid som felt ikke relaterer seg til en dimensjon. Levin fremhever at sosialarbeidere befinner seg i flere spenningsfelt, mellom teori og praksis, hjelp og kontroll, og individ og samfunn (ibid.). Sosialarbeidere kan jobbe i svært forskjellige institusjoner og stillinger.

Ifølge Elsa Døhlie og Gurid Aga Askeland (2006) anvender sosialarbeidere tre typer kunnskap i sin virksomhet: Verdikunnskap, erfaringsbasert kunnskap og teoretisk kunnskap. Min studie trekker inn alle disse tre typer av kunnskap for å belyse verdikonflikter, samtidig som jeg fokuserer særlig på den erfaringsbaserte kunnskapen. På grunn av at sosialarbeidere jobber i svært forskjellige institusjoner og stillinger, er det viktig å være oppmerksom på at faglig kunnskap ikke uten videre kan overføres fra en til andre sammenhenger. ”Når vi kontekstualiserer, må vi derfor ha eit kritisk blikk på verdiane i det samfunnet der sosialt arbeid skal utøvast” (Døhlie og Aga Askeland, 2006:27). Konteksten i denne oppgaven legges til den internasjonale arena, og internasjonalt sosialt arbeid vil derfor bli belyst i neste kapittel.

Denne Studien, ”*Mine, dine eller våre verdier,*” søker å forstå erfaringer fra internasjonalt sosialt arbeid og hvordan det forhandles med ulike verdigrunnlag. Jeg har derfor avgrenset studien til å bruke ungdomsdelegater fra Norges Røde Kors Ungdom som informanter. Organisasjonen er engasjert i humanitært arbeid som angår ungdom. De har mange ulike aktiviteter for unge mellom 13-30 år, blant annet internasjonal ungdomsutveksling. Deres filosofi er at ungdom snakker best med ungdom. Representanter fra Røde Kors er valgt fordi denne frivillige organisasjonen har bred erfaring og er verdens største humanitære organisasjon.⁴

1.3 Formålet med oppgaven

Utgangspunktet for denne oppgaven er min interesse for frivillig internasjonalt sosialt arbeid. Da jeg begynte å utforske temaet viste det seg at flere forskere etterlyser mer kunnskap og forskning om denne typen arbeid. Formålet med oppgaven er derfor å synliggjøre ungdomsdelegaters erfaringer fra sosialt arbeid internasjonalt sett. Lynne M. Healy (2007:23), som er en sentral forsker innfor internasjonalt sosialt arbeid, sier at det foreløpig mangler verktøy for analyser og avgjørelsesstrategier som kan hjelpe sosialarbeidere som jobber i en

⁴ www.rodekors.no

internasjonal kontekst. Jeg ønsker at studien skal bidra til etisk refleksjon i sosialt arbeid gjennom å gi en større forståelse for mulige dilemmaer i praksis og dermed også være en del av utviklingen av internasjonalt sosialt arbeid.

Dag Wollebæk m.fl. (2000:124) viser med sin forskning at idealistiske motiver blir trukket frem som et kjennetegn på frivillig innsats. De som søker seg til frivillige organisasjoner gjør det med et ønske om å realisere ideelle verdier. Håkon Lorentzen og Jon Rogstad (1994:39) trekker også frem verdier som en begrunnelse for frivillig sosialt arbeid. ”Frivillig innsats kan begrunnes ut fra ideelle motiver av ulike slag. Det kan dreie seg om religiøs overbevisning, humanitære idealer, etiske forpliktelser eller andre verdier.” Frivillige organisasjoner har som oftest egne verdier, både som visjoner for egen måloppnåelse og for å legitimere arbeidet sitt. Ved å arbeide i en internasjonal kontekst møter sosialarbeideren mennesker og institusjoner med andre verdier. Et interessant spørsmål å stille er dermed om private, organisatoriske og kulturelle verdier forenes eller om det tvert imot foregår forhandlinger om verdiene?

Denne studien kan verken dekke eller løse alle de etiske utfordringene internasjonalt sosialt arbeid står overfor. Men prosjektet kan være et bidrag til økt kunnskap om sosialt arbeidsinternasjonale utfordringer.

1.4 Oppgavens struktur

I neste kapittel presenterer jeg ulike forståelser av internasjonalt sosialt arbeid og yrkesetiske retningslinjer for sosialarbeidere; både nasjonale og internasjonale. Avslutningsvis drøfter jeg noen særlige utfordringer det internasjonale sosiale arbeidet står overfor; kritikken som er rettet mot faglitteraturen og det praktiske arbeidet innenfor den internasjonale arena, samt konsekvensene av en globalisert verden.

Tredje kapittel legger fram den teoretiske forståelsesrammen og analysestrategier. Her tar jeg utgangspunkt i Hans Georg Gadamer's hermeneutikk og Michel Foucault's maktbegrep. Den metodologiske tilnærmingen blir gjort rede for i oppgavens fjerde kapittel. Kapittelet omhandler valg av metode og en redegjørelse av forskningsprosessen.

I kapittel fem fokuserer jeg på de ulike forståelsene av verdier som kommer frem i informantenes fortellinger. Først presenteres informantenes motivasjon for å ville arbeide frivillig i et annet land. Deretter belyses hvordan informantene forstår verdigrunnet til

organisasjonen og sine egne verdier. I kapittel seks utforsker jeg hvordan utformingen av informantenes forståelse gjør seg gjeldende i forhandlingene om verdigrunnlag i det praktiske arbeidet. I kapittel syv følger en oppsummerende drøfting av de sentrale funnene i analysen i lys av Foucaults maktbegrep. Her fremstilles min forståelse av materialet i en samfunnsmessig kontekst. Kapittel åtte løfter frem noen av de interessante funnene i denne studien.

2. Internasjonalt sosialt arbeid

Sosialt arbeid påvirkes av en rekke forhold som den institusjonelle konteksten, det faglige grunnlaget og interaksjonen med målgruppen (Healy, 2009:35). I utførelsen av internasjonalt sosialt arbeid befinner sosialarbeideren seg i et miljø og en kontekst som er ukjent fra hans/hennes egen, og som danner andre rammer for praksis. I dette kapitlet gjør jeg rede for ulike definisjoner av internasjonalt sosialt arbeid. Deretter presenteres yrkesetikk for sosialarbeidere og Røde Kors sitt verdigrunnlag. En mer samlet og kort presentasjon av forskningsfeltet kommer før avsnittene om kritikken som er rettet mot internasjonalt sosialt arbeid. Til slutt plasserer jeg min studie i forhold forskningen som er presentert og oppsummerer kapitlet.

2.1 Definisjoner av internasjonalt sosialt arbeid

Begrepet ”internasjonalt sosialt arbeid” ble først brukt om sosialarbeideres rolle i det internasjonale hjelpe- og utviklingsarbeidet som ble utført av Røde Kors og FN (Friedlander 1955, 1975 i Midgley 1997:160). I dag brukes termen hyppig. Forståelsen av internasjonalt sosialt arbeid bygger på definisjoner av sosialt arbeid. Organisasjonene International Federation of Social Workers (IFSW) og International Association of Schools of Social Work (IASSW) definerer sosialt arbeid slik:

The social work profession promotes social change, problem solving in human relationships and the empowerment and liberation of people to enhance well-being. Utilizing theories of human behavior and social systems, social work intervenes at the points where people interact with their environments. Principles of human rights and social justice are fundamental to social work.⁵

Definisjonen drøftes i faglitteraturen. Debatten har gått på om det skal være en bred eller snever definisjon og om den skal eller kan være universell. Definisjonen er også kritisert for å være en vestlig erklæring, og at den er ufullstendig ved at den er apolitisk eller ahistorisk. Andre er kritiske til definisjonen er på individuelt nivå, og mener den bør være mer samfunnsrettet. De fleste forfatterne drøfter disse ulike avveiningene (Døhlie og Aga Askeland 2006; Gray m.fl. 2008; Healy 2008; Lyons m.fl. 2006).

⁵ www.ifsw.org

I litteraturen finner man altså ikke en entydig definisjon, og forståelsen av internasjonalt sosialt arbeid kan fremtre som både kompleks og upresis. Uenighetene kan være en refleksjon av sosialt arbeids mangfold og fagets utfordring med å definere sin identitet. Men det kan også ha sammenheng med at internasjonalt sosialt arbeid favner mange områder og nivåer. Det kan være alt fra internasjonal lovgivning og konvensjoner helt ned til grasrota på lokalt nivå.

Sosialarbeidere kan i ulik grad komme i direkte eller indirekte kontakt med internasjonalt sosialt arbeid. Barnevernspedagog- og sosionomstudenter får mye internasjonalt påfyll gjennom sosialt arbeids historie og teorier, og noen velger å ta deler av studiene sine i utlandet. Gjennom internasjonale konferanser, tidsskrifter, publikasjoner og samarbeid mellom ulike institusjoner utveksles erfaringer og metoder på tvers av landegrensene. Sosialarbeidere kan møte konsekvenser av globalisering⁶ på lokalt nivå ved at man for eksempel jobber med asylsøkere, minoritetsgrupper og flyktninger. Derfor er det vesentlig for sosialarbeidere å ha en forståelse for at internasjonalt sosialt arbeid er en del av deres profesjon (Payne og Aga Askeland, 2008:4).

Healy (2008:10-17) har definert internasjonalt sosialt arbeid som internasjonal profesjonell handling. Mange forfattere referer til denne definisjonen i faglitteraturen. Internasjonalt sosialt arbeid ses mer på som et samlebegrep, enn som ett gjenstandsfelt eller en særlig aktivitet. Healy (2008) deler internasjonal handling inn i fire dimensjoner:

- 1) Internasjonale kompetanse innenfor sosialt arbeid i innenrikspraksis og saksbehandling. Denne dimensjonen innebærer for eksempel arbeid med flyktninger, innvandrere og adopsjon.
- 2) Deltakelse i profesjonell internasjonal utveksling. Internasjonal utveksling er internasjonale konferanser, samarbeid, tidsskrifter, utveksling av teorier og erfaringer mellom kollegaer og institusjoner på tvers av landegrensene. Dimensjonene en og to inkluderer alle sosialarbeidere.
- 3) Internasjonal praksis. Sosialarbeidere som jobber med utviklingsarbeid i andre land er i internasjonal praksis og dette gjelder kun en liten prosentandel av alle sosialarbeidere.

⁶ Globalisering defineres senere i kapitlet

- 4) Internasjonal utviklingspolitikk og saksbehandling. Dette innebærer hvordan profesjonen sosialt arbeid fungerer som en verdensomfattende bevegelse som søker å finne løsninger for viktige globale sosiale utfordringer.

Av disse dimensjonene er det særlig dimensjon nummer tre, internasjonal praksis, som er relevant for mitt prosjekt. Globalisering, utvikling, menneskerettigheter og internasjonalisering er også andre viktige aspekter ved internasjonalt sosialt arbeid (ibid.).

Helle Antczak og Helle Johansen (2007) deltar i diskusjonen om sosialt arbeid i en globalisert og multikulturell verden. De legger også til grunn at internasjonalt sosialt arbeid er en samlebetegnelse og mener det er viktigere å se på hvilke problemstillinger de ulike definisjonene og avgrensingene av internasjonalt sosialt arbeid reiser enn å finne en felles avgrensing og en felles definisjon. Forfatterne har forsøkt å definere internasjonalt sosialt arbeid ut i fra syv perspektiver: geografisk, organisatorisk, politisk forhold, gjenstandsfelt, sosiale problemer, metoder eller ut i fra av et universelt verdigrunnlag. Deres analyse belyser vanskelighetene ved å avgrense og å definere internasjonalt sosialt arbeid som et selvstendig praksisfelt. De mener at internasjonalt sosialt arbeid ikke skiller seg fra sosialt arbeid, men inneholder ulike internasjonale dimensjoner (ibid.).

Døhlie og Aga Askeland (2006) vektlegger, som Healy (2008), de at internasjonalt sosialt arbeid er kontekstavhengig. De velger å forstå internasjonalt sosialt arbeid ut ifra tre begreper: Arena, aktiviteter og nivå. Arbeidet foregår i et annet land enn det man bor i. Det er en annen arena som i deres bok er definert til sør. Forfatterne mener et nord-sør perspektiv er mer dekkende enn dimensjonen rik-fattig. ”Nord-sør-begrepet omfatter derfor forholdet mellom de rike landene i Nords økonomiske, politiske, militære og kulturelle makt og de fattige landene i Sørs avmakt og marginalisering. Disse ulikhetene eksisterer ikke bare mellom nord og sør, men også innenfor de ulike landene og regionene”(Døhlie og Aga Askeland, 2008:17).

Aktiviteten avgjør hva som er sosialt arbeid i en internasjonal kontekst, ikke profesjonen. Aktiviteter her er innenfor nødhjelps- og utviklingsarbeid. Internasjonalt sosialt arbeid opererer i hovedsak også på et strukturelt nivå. Det foregår samarbeid både mellom ulike aktører på statlige og lokale plan, og med andre internasjonale bistandsorganisasjoner. ”Den ulike konteksten heime og ute gjer altså at i hovudsak føregår det internasjonale sosiale arbeidet ute på strukturelt nivå, medan heime skjer mykje på individ- og familienivå” (Aga

Askeland og Døhlie, 2006:26). De utelukker ikke at det forgår strukturelt sosialt arbeid i Norge eller individuelt sosialt arbeid i utviklingsland, men peker på at det strukturelle arbeidet er mer fremtredende i internasjonalt sosialt arbeid.

I denne oppgaven avgrenses internasjonalt sosialt arbeid til frivillig organisasjonsarbeid på individnivå som utføres i en fremmed kontekst.

2.2 Yrkesetikk

Forhandlinger mellom verdier og verdigrunnlag er et av hovedtemaene i denne oppgaven. Etisk bevissthet er en fundamental del av sosialarbeideres yrkesutøvelse⁷. Som nevnt i kapittel 1 er verdier et begrep som rommer ulike betydninger. Verdier og etikk knyttes ofte sammen. Etikk betyr morallære og gir normer for hva som er rett og galt.⁸ Yrkesetikk skal hjelpe sosialarbeidere til å ha en høy moralsk standard i utøvelsen av profesjonen, og den skal være retningsgivende i vanskelige etiske dilemmaer. Gode prinsipper og retningslinjer er derimot ingen garanti for moralsk standard i praksis (Aadland 2003). Norske sosialarbeidere er forpliktet av internasjonale og nasjonale etiske retningslinjer for hvordan de skal utføre sitt arbeid. Yrkesutøvelsen er basert på humanistiske og demokratiske verdier, jamfør sitatet nedenfor.

Yrkesutøvelsen til barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere er basert på humanistiske og demokratiske verdier. Yrkesutøverne fremmer likeverd og respekt, møter menneskers behov og bidrar til at de får brukt sine ressurser. Arbeidet skal ivareta enkeltindividet og forståelsen av menneskenes gjensidige avhengighet av hverandre for å skape livskvalitet for alle. Solidaritet med utsatte grupper, kamp mot fattigdom og for sosial rettferdighet er en viktig del av yrkesgruppenes identitet. (Yrkesetiske retningslinjer for barnvernspedagoger, sosionomer og vernepleiere⁹)

Fellesorganisasjonen (FO), som har vedtatt det yrkesetiske grunnlagsdokumentet, er medlem av IFSW og er også forpliktet av deres etiske retningslinjer som ble vedtatt på en verdenskongress i 2004. Dokumentet er basert på generelle prinsipper og begrunnes med at sosialarbeidere ofte befinner seg i interessekonflikter. Sosialarbeidere er både hjelpere og kontrollører. De skal ivareta målgruppens interesser samtidig som de skal møte arbeidsgivers forventninger, og arbeidet må justeres etter tilgjengelige ressurser.¹⁰ Prinsippene er normative og deskriptive: "Social work is based on respect for the inherent worth and dignity of all

⁷ www.ifsw.org

⁸ www.dokpro.uio

⁹ www.fo.no

¹⁰ www.ifsw.org

people, and the rights that follow from this. Social workers should uphold and defend each person's physical, psychological, emotional and spiritual integrity and well-being"¹¹.

I definisjonen av sosialt arbeid til IFSW og IASSW står det at menneskerettighetene og sosial rettferdighet er fundamentalt for profesjonen. Menneskerettigheter er grunnleggende rettigheter og friheter som individene har overfor statens myndigheter (Høstmælingen, 2005:8). Konvensjoner som omhandler menneskerettigheter er globale eller universelle. Høstmælingen (2005) sier at tanken er at menneskerettighetene tar utgangspunkt i individenes behov, og at disse behovene varierer lite fra kultur til kultur. Healy (2007) problematiserer om sosialt arbeids etiske prinsipper skal være universelle. Hun poengterer at verdier og etikk kan være mer splittende enn samlende når det settes inn i et multikulturelt perspektiv. Hva som anses som verdifullt og etisk riktig er svært individuelt og kulturelt kontekstavhengig (ibid.). Som vist tidligere i kapittelet er det mange forskere som fremhever betydningen av den kulturelle kontekst i sosialt arbeid, og de stiller spørsmålsteget ved om generelle rettigheter og verdier er anvendbare i alle kulturer. Respekt for kulturen anses også som et betydningsfullt ideal. I litteraturen om internasjonalt sosialt arbeid er det flere forfattere som fremhever at sosialarbeidere har en spesiell posisjon eller rolle i internasjonale arbeid, og at de kan opptre som både som gjester, eksperter og noviser. Sosialarbeidere skal etterstrebe universelle etiske retningslinjer og rettigheter samtidig som de skal ha respekt for kulturen og individers selvbestemmelsesrett (Drevland m.fl. 2002; Døhlie og Aga Askeland 2006; Gray m.fl. 2008 og Healy 2008).

Internasjonale konvensjoner, etiske føringer og nasjonale yrkesetiske retningslinjer betinger og utfyller hverandre. Frivillige organisasjoner spiller en signifikant rolle i internasjonal velferd. Røde Kors- og Røde Halvmåne-bevegelsen er verdens største humanitære organisasjon, de to bevegelsene har noe forskjellige aktiviteter og arbeidsmetoder, men alle bygger likevel virksomheten sin på det samme idégrunnlaget.¹² Røde Kors som organisasjon bygger på humanitære idealer. Humanitær ideologi handler om at enkeltindividet har ansvar for andre mennesker uavhengig av nasjonalitet, etnisitet, religion eller politisk ståsted. Røde Kors' humanitære forankring er historisk sett knyttet til arbeid med krigs- og katastrofeofre. Organisasjonen har som mål å motarbeide fattigdom og nød, derfor dreier organisasjonens humanitære arbeid seg også om sosialt arbeid (Lorentzen, 2008:10-11).

¹¹ www.ifsw.org

¹² www.rodekors.no

Jean Pictet (1980) systematiserte og analyserte prinsippene til organisasjonen, på bakgrunn av dette arbeidet ble tidligere tekster bearbeidet og bevegelsens syv prinsipper enstemmig vedtatt av den 20. Internasjonale Røde Kors- konferanse i Wien i 1965¹³. Organisasjonens syv hovedprinsipper er humanitet, upartiskhet, nøytralitet, uavhengighet, frivillighet, enhet og universalitet (ibid.). Prinsippene henger sammen og følger mer eller mindre av hverandre. De grunnleggende prinsippene er de to første: humanitet (hovedprinsippet) og upartiskhet. Nøytralitet og uavhengighet følger i andre gruppe og disse muliggjør iverksetting av hovedprinsippet. Her er det snakk om midler, ikke mål. Den tredje gruppen er de organisatoriske eller institusjonelle prinsippene: frivillighet, enhet og universalitet. Disse omhandler først og fremst konkrete oppgaver eller metodene i organisasjonen (ibid.).

Røde Kors er altså en verdensomspennende bevegelse. De nasjonale Røde Kors foreningene har samme status og deler samme ansvar og plikt til å hjelpe hverandre¹⁴. Ifølge Pictet har Røde kors har et universelt kall. Det betyr at organisasjonen skal omfatte alle mennesker i alle land (Pictet, 1980:74). I opplæringen av nye frivillige og ungdomsdelegater som skal jobbe for Røde Kors vektlegges verdigrunnlaget og fremheves som en idelologi som skal spres over hele verden.

2.3 Utfyllende kommentarer til forskningsfeltet

Systematisk forskning om internasjonalt sosialt arbeid begynte først på 1970tallet. Fra rundt 1980 økte den akademiske aktiviteten og publikasjoner om internasjonalt sosialt arbeid som (Midgley, 1997:10-11). Den første norske boken ”Internasjonalt sosialt arbeid. Innsats på andres arena” skrevet av Døhlie og Aga Askeland ble utgitt først i 2006. I dag består faglitteraturen av mangfoldige og omfattende temaer. Som vist i avsnittene foran dreier mye av litteraturen om internasjonalt sosialt arbeid seg om å definere denne virksomheten og å finne felles trekk med sosialt arbeid, men også det som særpreger det internasjonale arbeidet. Forholdet mellom universelle verdier og retningslinjer og den lokale konteksten, er et annet felt som står høyt på forskningsagendaen. (Døhlie og Aga Askeland 2006; Gray mfl 2008, Healy 2008 og Healy 2007).

¹³ www.icrc.org

¹⁴ www.rodekors.no

Tony Tripodi og Miriam Potocky-Tripodi (2007:18-20) går ut i fra at generelt sett så kan ett hvert sosialt problem være et forskningsområde for internasjonal sosialt arbeid. De deler forskningsfeltet som er relevant for internasjonalt sosialt arbeid inn i tre områder: ”supranasjonal”-, ”intranasjonale”- og ”transnasjonal” forskning. ”Supranasjonal” forskning omhandler forskning og utvalg innenfor ett land. Det som skiller supranasjonal forskningen fra nasjonal forskning er bruk av litteratur og kilder fra to eller flere land samt at forskningens problemstilling kan gjøre studiens funn relevante for flere land. ”Intranasjonale” forskning omhandler forskning på en befolkningsgruppe fra et land i et annet land, og litteratur fra begge land blir anvendt. Det kan for eksempel være forskning om innvandrere og flyktninger. ”Transnasjonal” forskning er komparativ forskning mellom populasjoner fra to eller flere land. Kategoriene er ikke uttømmende, og det kan også være flytende overganger mellom disse (ibid.). Jeg forstår min oppgave som en supranasjonal studie. Forskningen er utført i Norge med norske informanter, men er bygget på et internasjonalt tema som kan være relevant også for andre land.

Et annet tema som har fått økt oppmerksomhet i forskning om internasjonalt sosialt arbeid de siste to tiårene, er debatten om etiske dilemmaer og avgjørelsesstrategier (Congress og McAuliffe 2006). I kjølvannet av at de yrkesetiske retningslinjene ble vedtatt i en universell standard av IASSW og IFSW, debatteres det hvilke konsekvenser dette har. Det er flere forskere som setter spørsmålsteget ved relevansen av å tillegge vestlige sosialt arbeidsmodeller til ikke-vestlige kontekster, hvilke verdier arbeidet bygger på og om det er mulig å ha et universelt verdigrunnlag for profesjonen (Chu mfl 2009; Healy 2008; Ife 2001).

Kjersti Marie Grosvold (2007) undersøker i sin masteroppgave, ”Ethical dilemmas in international social work”, om det finnes et tilstrekkelig etisk rammeverk som er tilgjengelig for internasjonale sosialarbeidere. Hun konkluderer med at dagens etiske retningslinjer legger grunnlaget for etisk refleksjon, men at retningslinjene er for vage og utydelige. Grosvold (2007) oppfordrer til et moderert og tydeligere rammeverk som kan hjelpe sosialarbeidere til å ta avgjørelser i situasjoner som er vanskelige.

Nikki Nelson DiFranks (2008) har gjennomført en kvantitativ undersøkelse om implementering av National Association of Social Workers (NASW) yrkesetiske retningslinjer i praksis. Studien viser at sosialarbeidere handler i tråd med retningslinjene og ikke opplever unødig stress i forhold til diskrepansen mellom å kunne prinsippene i teorien og

å bruke det i praksis som tidligere forskning har antydnet. På grunn av denne studien etterlyser DiFranks (2008) kvalitative studier om hvordan sosial arbeidere opplever etiske dilemmaer og de yrkesetiske retningslinjene.

2.4 ”Fra vesten til resten”

Overskriften på dette avsnittet er hentet fra Gray mfl. (2008:5). Den viser kritikken som er rettet mot vestlige industrialiserte land som påtvinger sine intervensjoner og modeller på utviklingsland. Selv om sosiale konstruksjoner er dynamiske, og kulturer og samfunn er i endring hele tiden, reproduseres noen konstruksjoner stadig.

Edward Said [1978] (2004) ønsket å forstå forholdet mellom Europa og Asia ved hjelp av begrepet orientalisme. En betydning av begrepet er at orientalisme er en måte å dominere, rekonstruere og få makt over Orienten på. Orienten ses som en mytisk konstruksjon som siden 1700-tallet er blitt konstruert og rekonstruert av krefter som søker å fastslå hva som er Orientens vesen. Said kritiserer det skjeve styrkeforholdet som opprettholdes mellom vest og øst. Europeerne har definert Orienten ved at orientaleren er deres kulturelle motstykke og representerer inngrodde bilder av Den andre. Said spør om moderne imperialism¹⁵ noen gang endte. Selv om samfunnet endres hele tiden, vedvarer ensidig utveksling av kunnskap fortsatt, og bidrar til å opprettholde den profesjonelle imperialismen (ibid.).

I likhet med Said er Linda Briskman (2008) opptatt av at vesten tilslører sin agenda. ”Sosialt arbeid kler seg med fin retorikk; brukermedvirkning, sosial rettferdighet, oppreisning til trengende og samfunnsendring som noen eksempler. Men realiteten er at sosialt arbeid er en praksis som forsterker kolonialismen tilslørt bak hjelperbegrepet”(Briskman, 2008:90). Med dette mener hun at dominerende tankesett er ikledd en ny språkdrakt, som for eksempel at bistandsarbeid, som det heter i dag, har samme funksjon som de gamle kolonistyrene. Et annet eksempel kan være at vestlige land styrer ikke koloniene lenger, men de industrialiserte landene ”hjelper” utviklingslandene.

¹⁵Imperialisme: politikk som går ut på å skaffe seg kolonier og utnytte deres ressurser; aggressiv maktpolitikk
www.dokpro.uio.no

James Midgley (2008:39-45) nyanserer bildet med å påpeke at det er en større bevissthet i dag rundt farene ved profesjonell imperialisme. Han sier at situasjonen har endret seg betraktelig de siste 20-30 årene. Tidligere ble internasjonalt sosialt arbeid ansett som en eksotisk spesialitet, og litteraturen på feltet var svært begrenset. I dag er situasjonen annerledes. Mange er bevisste på at internasjonalt sosialt arbeid bør bygge på grundige vurderinger av behovet og interessene i den lokale kontekst slik at kompetansen er tilpasset dette. Den ensidige utvekslingen er redusert innenfor feltet, og det etterstrebes gjensidighet. Samtidig fremhever han at det fortsatt finnes eksempler på ensidige og uhensiktsmessige tilnærminger. Midgley viser til eksempler på argumentasjon som søker å legitimere nyimperialismen, og han hevder at det er sosialarbeideres ansvar å utfordre at disse tankene slik at de ikke får feste seg i samfunnet (ibid.).

Globalisering er ifølge faglitteraturen en annen utfordring internasjonalt sosialt arbeid står overfor. Vic George og Paul Wilding (2002) forklarer at globalisering først og fremst var et resultat av teknologiske nyvinninger og et kapitalistisk marked med stadig færre restriksjoner på flytting av kapital. Dette ble etter hvert betegnet som en ”grenseløs” økonomisk verden. Globalisering dreier seg likevel ikke kun om økonomi, politikk og teknologi, men påvirker også menneskers verdier, velferd og oppførsel.

Utførelsen av sosialt arbeid har samtidig stort sett en lokal forankring. ”Da de lokale innsatser samtidig er under sterk påvirkning fra en rekke globale prosesser, forekommer det mer præcist at tale om en *globalisering* af socialt arbejde for at understrege koblingen mellem globale prosesser og de lokale aktiviteter” (Antczak og Johansen, 2007: 8).

Forfatterne oppfordrer til en offensiv profesjonsstrategi i forhold til de utfordringene sosialt arbeid står overfor i fremtiden. De etterlyser en drøfting og revurdering av profesjonens identitet og praksis. Det fremheves at selv om det snakkes om endringer i globale økonomiske, politiske, kulturelle og sosiale tendenser, er konsekvensene på lokalt nivå svært forskjellige (ibid.). Ved nye endringer i samfunnet vil det også oppstå nye dilemmaer som krever nye løsninger. Endring utfordrer rammene for sosialt arbeids praksis, og forskningen fremmer ny kunnskap.

Dagens samfunnsutvikling treffer også frivillige organisasjoner ulikt. Utviklingen utfordrer utformingen av frivillige organisasjoner og deres arbeid i fremtiden (Lorentzen 2008). Ifølge Lorentzen er en viktig generell utviklingstrend i Norge at lojalitetsbåndene mellom frivillige organisasjoner og deres medlemmer endres. Det innebærer at de kollektive verdiene gradvis forvitrer. Det blir derfor for eksempel vanskeligere å pålegge medlemmer arbeidsoppgaver de ikke har lyst til å gjøre, og medlemmene blir mindre ”trofaste” enn før. Ved at samfunnets sosiale problemer og verdier endres settes det nye krav til utformingen av frivillige organisasjoner både i forhold til å beholde sine frivillige arbeidere og for å kunne bidra med nyttige hjelpetilbud.

Disse eksemplene nevnt ovenfor viser en verden i stadig endring som påvirker sosialt arbeid og frivillige organisasjoner både lokalt og globalt. Enten det er ”moderne” globalisering, eller gamle dominerende og tradisjonelle praksiser, viser faglitteraturen at internasjonalt sosialt arbeid favner komplekse og mangfoldige sosiale konstruksjoner. Forskere og teoretikere har forskjellige forståelser og løsninger for hvordan de ulike utfordringene skal møtes.

Jeg har forsøkt å vise at det finnes en rekke innfallsvinkler til forskning om etikk og dilemmaer i internasjonalt sosialt arbeid. Studien ”*Mine, dine eller våre verdier*”, som nevnt innledningsvis, søker å forstå ungdomsdelegaters erfaringer fra å arbeide i andre land og hvordan de forhandler med ulike verdigrunnlag. Konteksten ses på som avgjørende i utførelsen av arbeidet. Studien søker ikke å evaluere yrkesetiske dokumenter, Røde Kors sitt verdigrunnlag eller informantenes arbeid, men ønsker derimot å utforske hvilke aspekter som virker inn i utfordrende situasjoner og hvordan informantene forstår internasjonalt sosialt arbeid.

2.5 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg sett på ulike definisjoner av internasjonalt sosialt arbeid. Denne oppgaven er avgrenset til internasjonal praksis på individnivå utført i en fremmed kontekst. Yrkesetikk er representert i forhold til oppgavens tema om forhandlinger mellom verdigrunnlag.

Jeg har også kort gjennomgått Røde Kors sitt verdigrunnlag som er førende for informantenes arbeid. Organisasjonen er tuftet på humanitære idealer og har som formål å bekjempe nød og lidelse. Informantenes forståelse av organisasjonens verdigrunnlag presenteres. Forskningsfeltet er, for å plassere min studie i forhold til tidligere forskning, presentert særlig i forhold til debatten om etikk og dilemmaer. Denne oppgaven er en kvalitativ studie som utforsker ungdomsdelegaters forståelse av verdigrunnlag og internasjonalt arbeid og deres praksiserfaringer.

Jeg har valgt å ta med noe av kritikken som er rettet mot vestlig internasjonalt sosialt arbeid for å belyse sentrale debatter i feltet. Globalisering anses som trender og krefter som skaper store endringer i dagens samfunn og som fordrer drøftelse om utformingen av sosialt arbeid både lokalt og internasjonalt. Dette kritiske blikket utdypes i neste kapittel.

3. Teoretisk forståelsesramme og analysestrategi

I dette kapittelet vil jeg presentere den teoretiske rammen som vil danne bakgrunnen for analysen i denne oppgaven. Jeg tar i hovedsak utgangspunkt i Hans Georg Gadamer hermeneutiske perspektiv. Et utvalg av Gadamer begreper som forforståelse, fordommer, horisont og tradisjon danner grunnlaget for analysestrategien. I tillegg til Gadamer filosofiske hermeneutikk har jeg valgt å ta med Michel Foucaults maktbegrep. Disse perspektivene kan representere nokså ulike teoretiske tilnæringer. Likevel har jeg valgt å ta med Foucaults perspektiv for å få en bredere belysning av empirien. Informantenes bidrag tolkes som at det er *deres* forståelse som skaper mening i forhandlinger mellom verdigrunnlag i utførelsen internasjonalt sosialt arbeid, samtidig som deres forståelse også er formet av overordnede maktstrukturer.

3.1 Forforståelse og fordommer

Kunnskapstradisjonen og ulike teorier som omhandler forståelse av mening, forenes under navnet hermeneutikk (Krogh 2009). Hermeneutikk kan ses på som en filosofisk retning og den betegner særlig de humanistiske vitenskapers metode.¹⁶ Hermeneutikk kommer fra det greske ordet *hermeneuein* som betyr å tolke. I ordboka står det at hermeneutikk er fortolkningslære.¹⁷ Opprinnelig handlet hermeneutikk om hvordan man skulle forstå budskapet i de hellige skrifter. I dag kan det forstås som en disiplin om hvordan vi forstår virkeligheten gjennom vår fortolkning av den (Langegaard mfl., 2006:126).

Filosofen Hans-Georg Gadamer står sentralt innenfor den hermeneutiske tradisjonen i det 20. århundret. Hans hovedverk *Sannhet og Metode* [1960] (2010) ses på som det samlede verk innenfor forståelsesteori (Krogh 2009). For Gadamer er det å forstå ikke bare en form for aktivitet, men noe som skjer med oss, noe vi ikke kan kontrollere bevisst. I Gadamer tenkning kan vi aldri befri oss fra eller gjennomskue våre egne forståelsesmåter. Fortolkning er umulig uten forforståelse. Forforståelse er et sentralt begrep for Gadamer som jeg benytter i min analyse. Jeg ønsker å utforske hva slags forforståelser informantene har med seg i forhandlingene om ulike verdigrunnlag i en ukjent kontekst.

¹⁶ www.snl.no

¹⁷ www.dokpro.uio.no

Gadamer mener at objektivitetsidealet ikke er ønskelig. Han hevder at vår tilhørighet til vår kulturs historie og den livsverden vi er en del av, bidrar til forståelse. Dette kan vi ikke ta avstand fra. Forskningsobjektene må være nærværende og noe som angår oss (Holgernes 1997). Gadamer mener likevel ikke at man skal forkaste alle vitenskapelige metoder, men han er opptatt av at ingen fenomener kan forklares uavhengig av menneskers erfaring (Krogh 1996).

Som nevnt overfor mente Gadamer at bevisstheten ikke er en tabula rasa, en tom tavle. Vi kan ikke forstå andres oppfatninger på en vilkårlig måte (Gadamer [1960] 2010). Enhver forståelse forutsetter forforståelse. Forforståelse er summen av våre fordommer. Gadamer så ikke fordommer som en hindring, men som positive forutsetninger for forståelse (Krogh 2009). Det gjelder å bli klar over ens egen forutinntatthet slik at det som skal forstås får mulighet til å spille ut sin sannhet mot ens egen forforståelse (Gadamer [1960] 2010).

For Gadamer betyr all forståelse at man erkjenner en eller annen form for autoritet, og denne ligger i den tradisjonen man selv er preget av. Verdier videreføres gjennom tradisjon, men er også en del av våre fordommer. Gadamer mener vi kan lære noe av tradisjonen, den er sanksjonert og har blitt anonym. Derved innehar tradisjonen autoritet. Først når vi har akseptert tradisjonens autoritet kan vi begynne å sjalte ut kulturelle overleveringer som vi ikke synes er overbevisende, eller som rett og slett er undertrykkende. Det er umulig for enkeltmennesket å ha full innsikt i de historiske kreftene og tradisjonene man er en del av (Krogh, 2009:67-68). Kulturelle og samfunnsmessige tradisjoner som vi er en del av blir mer synliggjort når vi møter andre kontekster. Ut ifra et hermeneutisk perspektiv blir det derfor viktig for meg å forsøke å få tak på hvordan informantene erfarer og tolker kulturen de kommer til i lys av sin tradisjon og forforståelse. Når mennesker interagerer med hverandre møtes ulike forståelser, vi forsøker å forstå hverandre, og sammen skaper vi nye forståelser. Helheten av fordommer vi har med oss i interaksjonen kan vi aldri bli helt bevisst. Dette kommer til uttrykk i begrepet horisont.

3.2 Horisont og horisontsammensmelting

Det er ikke enkelte fordommer, men et mangfold av fordommer som danner en forståelseshorisont. Horisont er et bilde på hva forståelse er, hvordan den omgir oss og hvordan den utvikler seg. Horisont har vi alltid rundt oss og forståelseshorisonten er dynamisk, det vil si at den kan endre seg (Krogh 1996). Vi kan se på horisonter som synsfelt. Gadamer forklarer at horisont ikke har en fast grense, men det er noe som beveger seg med oss hele tiden. Horisonten er noe vi vandrer inn i og som vandrer med oss. Med dette begrepet ønsker han som fenomenologen Husserl å fange inn den måten alle isolerte meningsintensjonaliteter inngår i helhetens bærende kontinuitet (Gadamer [1960] 2007:234). Innholdet i horisont er ikke individuelt, det dreier seg om delte forutsetninger som er felles for medlemmene av en kultur i en gitt tid. Man kan aldri forlate sin egen horisont og tre inn en annens horisont. Vi kan kun forstå fra vår egen horisont. Samhandling med andre mennesker gjør oss likevel oppmerksom på andre synsvinkler, andre horisonter. Derfor endrer horisontene seg hele tiden og, som nevnt ovenfor, er horisontene dynamiske.

Når to horisonter møtes kaller Gadamer dette for horisontsammensmelting. Dette betyr ikke at horisontene blir identiske, men det oppstår både likhet og forskjell. Møte mellom to horisonter produserer en tredje; ”En værensforøgelse, en ny sanhed” (Jørgensen, 2007:21). Det er Gadammers versjon av den hermeneutiske sirkel, subjektet har blitt en del av sirkelen. Forståelse dannes ikke bare i spillet mellom tekstenes deler og helhet, men også mellom leserens forforståelse og møte med teksten.

Gadamer er blitt kritisert for sitt positive syn på tradisjon, og at han overser tradisjon som blir anerkjent under tvang og press (Krogh, 2009:82). På denne bakgrunnen kan man trekke inn et mer kritisk blikk. Gadamer mener at verdier er noe man har med seg. Innenfor det diskursive¹⁸ perspektivet mener Foucault derimot at verdier er mer noe man gjør, og dette gir en annen betydning for forståelse av verdier.

¹⁸ En vanlig definisjon av diskurs er; en måte å tale og forstå verden på (Jørgensen og Philips, 1999:9).

3.3 Virkeligheten som system

I Foucaults tenkning er makt i stor grad noe som produseres og reproduseres gjennom språket og handling. Diskursen er så å si en vev av verdier som subjektene forholder seg til, enten de vil eller ikke. Derfor blir verdier i større grad noe man forhandler med, noe som ligger i kommunikasjonen mellom oss enn noe hver enkelt bærer på.

Gjennom sine verker om blant annet forholdet mellom normalitet og galskap, forbrytelse og straff, og seksualitet og etikk, forsøker Foucault å gripe hvordan våre grunnleggende begreper er preget av de historiske etablerte dominansforholdene i samfunnet. Foucault mener at språket har kontroll over virkelighetsoppfatningen, og dermed har språket makt over våre sinn. Dette betyr at diskursene ikke bare er overordnede, men de blir en del av vår selvforståelse. Språket muliggjør også undertrykking av visse grupper (Dybvig og Dybvig, 2000:402-403).

Makt blir forbundet med diskurs. Foucault antar at diskursproduksjonen "(...) blir kontrollert, sortert, organisert og fordelt ved hjelp av en mengde prosedyrer (...)" (Foucault [1971] 1999:9). Prosedyrene gjør at diskursen får makt ved å kamuflere den som uskyldig, ubetydelig og tilfeldig. Diskursen videreføres og forsterkes i en tett vev av praksiser. Diskursens prosedyrer etablerer hvilke verdier og verdigrunnlag som er viktige og riktige innenfor historiske kontekster. Dermed produseres sannheter som vi tar for gitt. Etablering av sannheter foregår i samspill med hvem som har rett til å tale og hva man kan tale om innenfor diskursen (ibid.).

Hos Foucault gjøres sammenhengen mellom språk og makt eksplisitt. Makten kan ikke forstås som en kjerne, men makten dannes i et nett av forskjellige elementer i for eksempel institusjoner, regler og talehandlinger (Foucault [1977] 2008:263). Det vil si at det er ikke individet, en bestemt gruppe eller institusjon som eier makt, men makt er derimot spredt over forskjellige praksiser. I likhet med Gadamer, er prosjektet å analysere de prosessene som gjør at vi danner oss forestillinger om virkeligheten. Målet med diskursanalyser er å analysere hvordan vi produserer eller reproduserer meningskonstruksjoner og hvordan diskursene virker og blir til (Jørgensen og Philips, 2008: 22-24). Jeg skal ikke gjøre en diskursanalyse, men ønsker å ha med Foucaults maktaspekt i min analyse.

3.4 Oppsummering

Gadamers hermeneutikk åpner for en bevisstgjøring av at verdier er noe vi har med oss gjennom vår tradisjon og som formes i stadig møte med nye horisonter. Videre understreker Gadamer at vi kan ikke forklare fenomener uavhengig av vår erfaring, forforståelse og våre fordommer. Subjektet ses på som en handlende aktør som bevisst kan ta valg og strebe etter sannhet ved bearbeiding av sine forforståelser og fordommer.

Som Gadamer poengterer er vi alltid en del av vår kulturs tid og tradisjoner. Hva skjer når norske ungdomsdelegater møter og arbeider med mennesker som har andre erfarings- og forståelseshorisonter enn seg selv?

Ifølge Gadamer kan to horisonter aldri bli identiske og det vil alltid være likheter og forskjeller, men man kan etterstrebe og utvikle arbeidet som foregår på den internasjonale arena gjennom å forsøke å forstå hverandre ved å sette sine fordommer på prøve.

Foucaults teorier åpner for å analysere og avdekke de maktstrukturer som vi tar for gitt. Hans teorier gjør oss oppmerksom på språket og at språket faktisk skaper virkelighet. Diskursen omfatter også handlingsmønstre og institusjoner. I Foucaults tenkning er verdier i større grad noe som produseres og reproduseres gjennom språket. Derfor blir det interessant å se hvordan ungdomsdelegater snakker om hva som er verdifullt og hvordan dette kan bidra til å synliggjøre ulike dominerende idealer i internasjonalt sosialt arbeid.

Røde Kors- og Røde Halvmåne-bevegelsen er verdens største humanitære organisasjon med nær 100 millioner medlemmer.¹⁹ Dette betyr at verdigrunnlaget til Røde Kors er gjeldende for svært mange mennesker og Røde Kors bruker sitt verdigrunnlag aktivt i sitt arbeid. Et maktperspektiv kan hjelpe til å bli oppmerksom på overordnede idealer, normer og ideologier som ungdomsdelegatene er en del av både fra organisasjonens, men også fra sin egen forståelseshorisonter. Det er ikke min intensjon å avdekke om informantene handler rett eller galt, men jeg ønsker å belyse ulike forståelser og holdninger.

¹⁹ www.rodekors.no

4. Forskningsdesign og metodiske tilnærminger

I dette kapitlet redegjør jeg for de metodiske valg og tilnærminger som er lagt til grunn for oppgaven. Jeg redegjør kontinuerlig for metodologiske refleksjoner og valgene som er gjort igjennom hele kapitlet. Først drøftes forskningsmetoden, deretter utvalget og selve datainnsamlingen før jeg presenterer gjennomføringen av analysen. Den teoretiske forståelsesrammen danner grunnlaget for analysen og viser veien fra metode til analysestrategi. Til slutt drøftes masteroppgavens validitet og reliabilitet.

4.1 Intervju som forskning

For å studere tidligere ungdomsdelegaters fortellinger om subjektive erfaringer fra å arbeide i andre land, har jeg valgt et forskningsdesign som tar i bruk kvalitative data. De vanligste kvalitative metodene er observasjon, intervju og tekst- og bildeanalyse (Widerberg 2001). Jeg vurderte kvalitative intervjuer som best egnet for å belyse problemstillingen. Kvalitativ metode er som oftest basert på subjekt-subjekt-forhold, og bygger på en forståelse om at både forsker og informant påvirker forskningsprosessen. Intervjuer gir særlig god innsikt i informanternes erfaringer, tanker og følelser (Thagaard, 2009). Kristen Ringdal (2001) definerer intervju som en samtale med et formål. Det kvalitative intervjuets styrke er at det kan gi et bilde av den mangfoldige menneskelige verden. Det er den menneskelige interaksjonen i intervjuet som produserer vitenskap (Kvale 2006).

Samtidig har intervjumetoden blitt kritisert for å være idealistisk og individualiserende og for å fokusere for mye på enkeltmenneskers meninger. Dette kan føre til at sosiale og materielle strukturer og rammevilkår overses (Repstad, 2007:76). Jeg har derfor avslutningsvis i kapittel syv valgt å sette analysen i en samfunnsmessig kontekst for ikke å overse disse viktige aspektene.

Haavind (2007:19) anser det intersubjektive møte mellom forsker og informanten som den metodologiske forutsetningen for fortolkning i en undersøkelse. Intersubjektivitet er betingelsen som muliggjør tolkning av hva noe betyr for andre. Intervjuenes meningsinnhold samkonstrueres gjennom forhandlinger mellom det forskeren er opptatt av, og det informanten er opptatt av. Dette er ikke en feilkilde, men en kvalitetskontroll av forskerens tolkninger. Haavind (2007) fremhever at det er forskerens ansvar å reflektere over forholdet

mellom forskerens egne forestillinger og informantenes forståelser. Intersubjektivitet som metodisk forutsetning innebærer en forståelse av at forhandlinger mellom ulike verdigrunnlag ikke erfares likt. Dette er i tråd med de teoretiske perspektivene som ligger til grunn for oppgaven. Denne forutsetningen gir mulighet til å vise kompleksiteten, variasjon og motsetninger i informantenes forståelser. Ved å snakke med ungdomsdelegater som har arbeidet i andre land ønsker jeg å få tak i hvordan de opplever å arbeide internasjonalt gjennom problemstillingen:

Hvordan forhandler sosialarbeidere mellom ulike verdigrunnlag i utførelsen av internasjonalt sosialt arbeid?

4.2 Godkjenning av masterprosjektet

Prosjektet er godkjent av personvernombudet ved Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD)²⁰. Godkjennelsen ble gitt med en kommentar om at personvernombudet fant informasjonsskrivet om prosjektet tilfredsstillende under forutsetning av at det skulle angis dato for prosjektets slutt. Revidert skriv ble sendt til NSD før utvalget ble kontaktet.

4.3 Utvalget

I likhet med metodevalg, må valg av informanter foretas på bakgrunn av problemstillingens karakter. Av habilitetshensyn valgte jeg å kontakte frivillige organisasjoner som jeg ikke hadde personlig erfaring med. Etter å ha kontaktet flere organisasjoner falt valget på Røde Kors Ungdom fordi de viste positiv interesse for prosjektet. Det finnes mange norske og internasjonale frivillige organisasjoner i Norge. Røde Kors er en organisasjon som anses som en seriøs aktør med tyngde. Det er en humanitær hjelperorganisasjon, basert på frivillig medlemskap. På grunn av dens størrelse og antall medlemmer har den også innflytelse på mange mennesker. Verdigrunnlaget til organisasjonen har vært gjeldende i 45 år. Pictet (1980) sier prinsippene utgjør ikke kun et dokument, men en forpliktelse, visjoner og fundamentet til hele organisasjonen.

²⁰ Se vedlegg nr 1

For å bli ungdomsdelegat må man være medlem av Røde Kors og ha erfaring fra å jobbe som frivillig for organisasjonen. Alle ungdommer mellom 21 og 28 år kan søke om å bli ungdomsdelegat i utlandet. Man må ha gjennomført grunnkurs i internasjonalt arbeid i regi av Røde Kors før man kan søke oppdrag som ungdomsdelegat²¹.

Kontakten med informantene ble formidlet av tidligere programkoordinator i Røde Kors, Vibeke Vatne Larsen. Informantene ble valgt ut for meg på bakgrunn av min prosjektbeskrivelse. Etter å ha mottatt navnene kontaktet jeg først informantene pr brev med forespørsel om de kunne tenke seg å delta i studien. De fikk informasjon om prosjektet og jeg vedla en samtykkeerklæring²². Deretter kontaktet jeg informantene direkte via telefon. Alle informantene var svært positive til prosjektet og stilte velvillig opp til intervju. En av de opprinnelige informantene var interessert, men kunne ikke delta grunnet bosted. Den nye programkoordinatoren i Røde Kors, Lotte Katborg, sendte forslag om en annen informant. Det ble i tillegg gjennomført et prøveintervju før selve intervjurunden.

Det endelige utvalget besto av fire kvinner og to menn i alderen 24-32 år. Informantene Elin, Beate, Fredrik, Anne, Dorte og Christoffer har ulike utdanningsbakgrunn. To er sosionomer og de resterende har annen høyere utdanning innen statsvitenskap, psykologi, religionshistorie eller utviklingsstudier. Alle informantene har betydelig erfaring fra frivillig sosialt arbeid i Norge. Informantene har jobbet med blant annet informasjon om seksuelt overførbare sykdommer, jobbet i ungdomsgrupper, vært med i leksehjelprogrammet eller jobbet på kvinnekafé. Institusjoner i Norge som jobber med sosialt arbeid består ofte av både faglærte og ufaglærte arbeidstakere, og det ses derfor som verdifullt også å intervju ungdomsdelegater som har en annen bakgrunn enn den sosialfaglige. Utdanningsinstitusjoner preger og farger sine studenter. Informanter fra ulike fagtradisjoner enn min egen kan belyse materialet med nye eller andre svar og perspektiver. For å sikre informantenes anonymitet har jeg valgt ikke å knytte alder, bakgrunn og navn sammen. Informantene har vært i land preget av konflikt og vertslandene har vært i Sør-Amerika, Afrika, Asia og Midtøsten. I analysen av informantenes forståelser og erfaringer fra arbeidet vektlegges ikke i hvilken kontekst de har i arbeidet i, men hvordan deres forforståelse og fordommer spiller inn i møte med en ny kontekst.

²¹ www.rodekorsungdom.no

²² Se vedlegg nr 2

4.4 Forberedelse av intervjuene

Oppgaven er basert på seks dybdeintervjuer utført i perioden november og desember 2009. Intervjuene har hatt en relativt strukturert tilnærming. Intervjuguiden hadde fastlagt rekkefølge på spørsmålene og en tredelt struktur: Motivasjon, oppholdet i vertslandet og tanker i dag.²³ Fordelen med en strukturert tilnærming er at svarene er sammenlignbare fordi informantene har berørt de samme temaene. Den kvalitative egenskapen ved denne fremgangsmåten er at informantene står friere til å utforme svarene sine, sammenlignet med et spørreskjema som har faste svarkategorier (Thagaard, 2009). En relativt strukturert utforming gir mindre rom for informantene å fremme egne tema og kan gi et asymmetrisk forhold mellom forsker og informant. Intervjuguiden la føringer for hvilke kategorier jeg så på som viktige i internasjonalt sosialt arbeid. Samtidig fulgte jeg også opp temaer som informantene var opptatt av. Alle intervjuene ble avsluttet med å spørre om det var noe informanten ønsket å tillegge, eller om det var noe han/hun følte de ikke hadde fått snakket om.

Jeg har i tillegg deltatt som observatør på Røde Kors' kurs om internasjonalt arbeid for nye ungdomsdelegater. Denne observasjonen ga nyttig tilleggsinformasjon om hvordan Røde Kors som organisasjon arbeider med sitt verdigrunnlag i forhold til rekruttering av nye ungdomsdelegater.

4.5 Gjennomføring av intervjuene

Informantene fikk muntlig informasjon om masteroppgaven, betingelsene for å delta i prosjektet og alle undertegnet informert samtykkeskjema²⁴ før intervjuet begynte. Samtlige informanter viste usikkerhet før intervjuet i forhold til formålet mitt med studien og om Røde Kors som organisasjon ville bli vurdert. Jeg forsikret derfor alle muntlig før hvert intervju at hensikten ikke var å evaluere Røde Kors sitt arbeid, men at deres individuelle erfaringer var fokuset for mastergradsprosjektet. Dette viser at informasjonsskrivet innholdsmessig kunne vært skrevet tydeligere.

²³ Se vedlegg nr 3

²⁴ Se vedlegg nr 4

Gjennomføringen av intervjuene gikk uten problemer. Alle informantene møtte opp til avtalt tid og sted. Intervjuene varte mellom 60-75 minutter. To intervjuer ble gjennomført hjemme hos meg. De resterende fire intervjuene ble gjennomført på grupperom ved Høgskolen i Oslo. Alle intervjuene ble gjennomført uten forstyrrelser, og lydopptakene hadde god lyd kvalitet. Under hvert intervju tok jeg notater i tillegg til lydbåndopptaket som jeg renskrev da intervjuet var ferdig. Dette ble gjort for å ha tilleggsinformasjon til transkriberingene og for ikke å glemme tanker og ideer jeg fikk under intervjuet (Kvale 2006; Repstad 2007; Thagaard 2009).

De første intervjuene opplevdes svært lærerrike. Som uerfaren intervjuer var det utfordrende å koordinere evnen til å stille oppfølgende spørsmål, lytte til hva som ble sagt og samtidig passe på at jeg fikk svar på det jeg ønsket å vite. På det fjerde intervjuet slo det meg at jeg satt med en forforståelse om at jeg trodde jeg visste svarene på forhånd. Intervjuguidens relative struktur gjorde at informantene berørte noen av de samme temaene, og dette kan ha svekket min nysgjerrighet. Denne betraktningen var jeg bevisst under de to siste intervjuene og jeg forsøkte å lytte aktivt, ikke å avbryte informanten og gi rom for pauser.

Et intervju skilte seg ut ved at jeg opplevde at jeg ikke fikk samme kontakt med informanten eller like utfyllende svar som i de foregående intervjuene. Da jeg transkriberte dette intervjuet ble det tydelig for meg at vi hadde ulik forståelse av hva internasjonalt sosialt arbeid er. Når informanten ikke skjønnte hva jeg mente eller svarte nei, ble jeg usikker og svarte informanten uklart. Etter å ha hørt gjennom intervjuet var jeg misfornøyd med min egen innsats. Men etter å ha lyttet til intervjuet igjen og gjort nærlesninger av transkriberingen framstår dette intervjuet like verdifullt som de andre. I tillegg til nyttig empiri til oppgaven, var det en lærerik erfaring for meg i forhold til hvordan jeg som fersk forsker kommuniserer.

4.6 Tilrettelegging av materialet for analyse

4.6.1 Fra tale til tekst

Jeg har transkribert alle seks intervjuene. For å gjøre transkripsjonene korrekte for analysen, ble de først skrevet så ordrett som mulig fra lydbåndopptakene. Deretter er alle intervjuene hørt igjennom en gang til for å kontrollere at transkriberingen var korrekt. Arbeidet var tidkrevende, men ga meg god forberedelse til struktureringen av materialet. Steinar Kvale (2006) minner om viktigheten av å beskytte den intervjuedes konfidensialitet. I tråd med forskningsetiske retningslinjer er all informasjon som gjør at informanten kan identifiseres, som steder, årstall og navn fjernet fra materialet som gjengis i oppgaven.

Navn på informanter i analysekapitlene er pseudonymer. Land eller stedsnavn er merket med XXX. I sitater som er gjengitt i analysen er det også fjernet småord fra det muntlige språket for å unngå at svarene virker usammenhengende uten at dette får konsekvenser for meningsinnholdet. Der det er brukt deler av et sitat er dette merket med (...). Alle navnelister, lydopptak og transkriberinger er lagret på en ekstern harddisk og låst inne. Disse vil bli slettet og makulert når prosjektet er avsluttet.

4.6.2 Strukturering av materialet

Jeg har valgt en temabasert analyseform. Pål Repstad (2007) hevder at temabasert analyse lettere kan bevare informantenes anonymitet og kan knyttes mer direkte til problemstillingen enn en personbasert analyse. Standardiserte oppskrifter er verken mulig eller ønskelig når man fortolker kvalitative data. Men dette betyr ikke at forskeren står fritt til å presentere resultater etter egne ønsker (Haavind 2007). Mine spørsmål la noen føringer for hva det ble snakket om i intervjuene. Jeg vektla derfor de temaene informantene tillegger betydning i nærlesingen av materialet. Problemstillingen ble styrende for organiseringen og systematiseringen av arbeidet. Sorteringen begynte med å se på hva det er spurt om og hva informantene har svart. Notatene til hvert intervju hjalp meg til å komme i gang med struktureringsarbeidet. Deretter kodet jeg materialet etter temaer som informantene tilla betydning. Til slutt ble materialet delt inn i fire analysetemaer: Hvordan oppfatter informantene Røde Kors' verdigrunnlag, hvilke dilemmaer snakker informantene om, hvilke verdier kom fram i arbeidet og hvordan forhandles det mellom ulike verdigrunnlag. I nærlesingen av materialet sto informantenes forståelse av sin posisjon som ungdomsdelegater sentralt.

4.6.3 Analyse som prosess

Den teoretiske og metodologiske rammen for denne studien er grunnlaget for analysearbeidet av det transkriberte materialet. Thagaard (2009: 100) viser til at analyse og tolkning starter allerede under kontakten med informantene. Analysearbeidet har vært en tidkrevende del av prosjektet. Silverman (2010) anbefaler å arbeide strukturert igjennom hele prosjektet og analysere intervjuene etter hvert som de er gjennomført. Da jeg leste igjennom sitatene jeg hadde valgt ut til de fire analysetemaene ble det klart for meg at jeg hadde stort sett valgt sitater som skulle med i analysen fra del en og to i intervjuguiden. Del tre av intervjuguiden tok for seg tanker etter at informantene hadde kommet hjem fra oppholdet i utlandet. Under intervjuene opplevde jeg det som at informantene begynte å bli lei og ikke svarte så utfyllende som jeg hadde forventet. Da jeg så på intervjuguiden på nytt favner denne siste delen stort sett temaer som allerede var snakket om under intervjuet. For å følge informantene best mulig har jeg ikke lagt så stor vekt på del tre i analysen, men lar denne informasjonen komme frem i de foregående delene.

Jeg stilte analytiske spørsmål til materialet:

- Hvordan forstår ungdomsdelegatene Røde Kors sitt verdigrunnlag?
- Hvordan forhandles verdier og forståelser i utøvelsen av internasjonalt sosialt arbeid?
- Hvordan påvirker overordnede idealer og ideologier ungdomsdelegatenes forståelser?

Etter hvert ble det tydelig for meg hvordan informantenes forståelse av hva verdigrunnlag er kontinuerlig endres, og variasjonene i deres forståelser ble fremtredende. For å vise denne kompleksiteten analyserer jeg først informantenes ulike forståelser av verdigrunnlag. Deretter tar jeg for meg ulike dilemmaer som kommer fram i materialet og hvordan informantene forhandler mellom ulike verdigrunnlag. Konteksten informantene er en del av vil jeg belyse nærmere i det siste analysekapitlet.

4.7 Reliabilitet og validitet

Reliabilitet og validitet er sentrale begreper i forhold til forskningens troverdighet. Begrepene er importert fra naturvitenskapene. Ringdal (2001) forklarer at reliabilitet omhandler forskningens pålitelighet, altså hvis resultatene fra en studie etterprøves, vil det da gi samme resultat. I kvalitativ forskning drøftes det om reliabilitet er et relevant kriterium (Thagaard 2009). Ofte blir forskerens argumentasjon for hvordan dataene har blitt utviklet i løpet av prosessen vektlagt. I min studie er intersubjektivitet en viktig forutsetning, og dette vilkåret treffer ikke reabilitetskriteriet særlig godt. For å kompensere for dette har jeg forsøkt å presentere forskningsprosessen så transparent som mulig slik at dataene kan vurderes som pålitelig og dekkende for oppgavens problemstilling.

Validitet handler om hvorvidt forskerne måler det de ønsker å måle (Ringdal 2001). Innenfor kvalitativ metode omhandler dette vurdering av grunnlaget for tolkninger. I kvalitativ metode er dette en utfordring, for som Gadamer sier kan vi aldri tre inn i en annens forståelseshorisont. Formålet med oppgaven er heller ikke å komme fram til en sannhet som kan generaliseres, men formålet er å undersøke informantenes forståelse av og hvordan de har erfart internasjonalt sosialt arbeid. Deltakende observasjon eller feltarbeid kunne ha styrket denne studiens validitet ved at jeg kunne observert hvordan ungdomsdelegatene også handler i praksis. Grunnet masterprosjektets begrensninger og tilgang til ressurser overlates dette til videre studier.

4.7.1 Oppsummerende kommentarer

Andenæs (2008) fremhever relevans som et overordnet krav til framgangsmåtene ved datainnsamlingen. Dataene skal være tilpasset studiens formål og teoretiske forankring. Intervjuguidens tredelte struktur var et hjelpemiddel som ga meg bakgrunnsinformasjon om ungdomsdelegatene. Spørsmålene ga retning for informasjonen jeg trengte, samtidig som spørsmålsformen ga rom til deres fortellinger og refleksjoner om arbeidet. Min egen erfaring fra å jobbe med internasjonalt sosialt arbeid selv har preget utformingen av intervjuguiden. Ved å innta rollen som forsker har jeg etterstrebet å være åpen og nysgjerrig under alle intervjuene. Og jeg har vært oppmerksom på å la informanten snakke om det han eller hun syntes var betydningsfullt. På denne måten har jeg oppnådd i å få tak i relevant informasjon og informantenes bidrag har belyst problemstillingen.

Alle informantene har arbeidet frivillig for Røde Kors i flere år og er sosialisert inn i Røde Kors' organisasjonskultur. Christensen mfl (2007:47) sier at organisasjonskultur er de uformelle normene og verdiene som har betydning for virksomheten til formelle organisasjoner. Organisasjonskulturen er noe som "sitter i veggen" og er noe man internaliserer etter en viss tid i organisasjonen. Det å benytte et utvalg fra en organisasjon har trolig preget svarene i materialet. Likevel bygger mange vestlige frivillige organisasjoner på nokså like verdigrunnlag. Frivillige fra andre vestlige organisasjoner vil nok møte mange av de samme verdikonfliktene som mine informanter har erfart.

I første omgang opplevdes noen av svarene fra intervjuene som relativt like. Denne "harmonien" i svarene kan forklares av flere forhold: Ungdomsdelegatene er representanter for Røde Kors og er sosialisert inn i en organisasjonskultur med en spesifikk måte å snakke på. Informantene var usikre i forhold til mine intensjoner med prosjektet og svarte derfor kanskje mer på generelt grunnlag. På den annen side er denne svakheten i materialet også en styrke. Det å fokusere på en organisasjon kan gi et detaljrikt datamateriale. Under nærlesningen av intervjuene ble det tydelig at da vi snakket om dilemmaer og utfordringer kom variasjonene og mangfoldighetene fram i informantenes fortellinger.

For å gjøre analysen mest mulig etterrettelig har jeg forsøkt å tydeliggjøre de analytiske grepene jeg har gjort gjennom hele prosessen. Funnene i analysen er et resultat av å arbeide empirinært og systematisk. Avsnitt 4.6 presenterer gangen i min analytiske prosess. De metodologiske valgene, det teoretiske bakteppet, temaene informantene var opptatt av og analytiske begreper satt sammen med min tolkning er grunnlaget for mine funn. Temaene i funnene samsvarer med tidligere forskning. Resultatene fra prosjektet vil være anvendbare for nye ungdomsdelegater, for studenter og andre som ønsker å arbeide med internasjonalt sosialt arbeid.

4.8 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg gjort rede for den metodologiske tilnærmingen i prosjektet. Min forforståelse om intersubjektivitet og at meningsinnholdet i intervjuene samkonstrueres gjennom forhandlinger mellom forsker og informant. Dette legger en premiss om at empirien i denne studien er preget av interaksjon mellom forsker og informant. Mening kan derfor ikke ses isolert, men i lys av den tid og kontekst personen er en del av. Som forsker kan jeg ikke stå utenfor fenomenet det forskes på, min forforståelse og fordommer vil også spille inn, noe som er i tråd med en av Gadammers og hermeneutikkens grunntanker.

I gjennomgangen av forskningsprosessen presenterte jeg hvilke metodologiske valg jeg har gjort og prosessen fra å utarbeide intervjuguide til gjennomføringen av analysearbeidet. Med utgangspunkt i både de teoretiske og metodiske tilnærmingene blir informantenes erfaringer og forståelser av internasjonalt sosialt arbeid vektlagt. For å kunne utforske forhandlinger mellom verdigrunnlag er det viktig å forsøke å få tak i hva slags forståelse informantene har om verdier og etiske retningslinjer. Neste kapittel fokuserer derfor på hvordan informantene reflekterer og snakker om verdigrunnlag.

5. Mine, dine eller våre verdier?

I de tre analysekapitlene som nå kommer settes empirien i fokus. Intervjuguiden min hadde en tredelt inndeling: Motivasjon for å arbeide frivillig, dilemmaer og forhandling, og vurdering i ettertid. I dette og neste kapitlet blir empirien fra de to førstnevnte temaene analysert.

Informantene ble spurt om motivasjon og arbeidsoppgaver slik at jeg kunne få en større forståelse av deres rolle og grunnlaget for arbeidet de hadde utført. I andre del av intervjuet ble dilemmaer og forhandlinger utforsket. Denne delen av materialet er tillagt mest vekt i analysen.

I forskning vedrørende internasjonalt sosialt arbeid er det skrevet mye om utfordringer og dilemmaer. Det er imidlertid skrevet mindre om hvordan den motsetningsfylte arenaen mestres av sosialarbeiderne. Hvordan spiller verdier inn i dette arbeidet og hva foregår i forhandlingene mellom ulike verdigrunnlag? I intervjuene forteller ungdomsdelegatene om erfaringer med komplekse og krevende dilemmaer. De har gjennomgående lite fokus på situasjoner som fikk et positivt utfall, til tross for at de fikk spørsmål om dette. Det er det vanskelige og utfordrende som synes interessant å snakke om.

I dette kapitlet fokuserer jeg på de ulike forståelsene av verdier som kommer frem i informantenes fortellinger. Først presenteres informantenes motivasjon for å ville arbeide frivillig i et annet land. Deretter belyses hvordan informantene forstår verdigrunnlaget til organisasjonen og sine egne verdier. I fortellingene endres informantenes forståelse av verdigrunnlag og egen praksis da de fortalte om sine erfaringer før, under og etter oppholdet i vertslandet. Som analyseredskap benyttes Gadammers begreper, forforståelse, tradisjon og forståelseshorisont, for å forsøke å få tak i hvordan informantenes tilbakeblikk konstruerer deres forståelse av verdigrunnlag og deres egne erfaringer fra praksis. Hovedfokuset i denne oppgaven er lagt til forhandlinger på et individnivå. Ved å forsøke å få tak i informantenes forståelse kan dette synliggjøre hvordan sosialarbeidere forhandler mellom ulike verdigrunnlag i utførelsen av internasjonalt sosialt arbeid.

5.1 Motivasjon for å arbeide internasjonalt

I ungdomsdelegatenes historier er motivasjonen for å arbeide frivillig med internasjonalt arbeid generelt sammensatt av altruistiske og ”egoistiske” grunner. Det samsvarer med tidligere frivillighetsforskning, for eksempel Lorentzen og Rogstad (1994). På den ene siden ønsket informantene å reise, lære, gjøre noe meningsfullt og få et utbytte av utvekslingen selv, mens de på den andre siden ønsket å jobbe for å hjelpe andre. De legger vekt på at altruistisk motivasjon bør komme først, og at frivillig arbeid først og fremst handler om å hjelpe andre. Ønsket om å gi noe tilbake til andre, gjøre noe meningsfylt og ideen om å bidra er fremtredende tanker om hvorfor de i utgangspunktet ønsket å bli frivillige arbeidere. Beate sier det er svært viktig å ha en forforståelse for at i internasjonalt sosialt arbeid skal man støtte de lokale fremfor å ansette folk fra vesten i vertslandene. Hun fremhever at man må være bevisst den rollen man har. Ifølge Beate skal ikke ungdomsdelegater ”redde verden”, men endringene må komme fra lokalsamfunnet selv. Eller som Christoffer sier: *”Løsningsene må finnes der og da.”*

I fortellingene om hvilke forventninger ungdomsdelegatene hadde før de dro, kom det fram at samtlige av informantene hadde en forestilling om at de ikke kunne forvente så mye fordi det ligger en enighet om at man aldri kan vite hvordan arbeidet blir før man er i situasjonen. Informantene har en forståelse om at man må være åpen for den nye konteksten man skal møte. Denne ideen reflekteres i debatten om internasjonalt sosialt arbeid hvor mange teoretikere fremhever betydningen den kontekstuelle betingelsen for praksis.

5.2 Forståelser av verdigrunnlag

5.2.1 Oppslutning om de generelle prinsippene

Informantene anser Røde Kors sine prinsipper som nødvendige for at organisasjonen skal kunne eksistere og for å kunne bevare rollen den har i humanitært arbeid. Et eksempel på dette er Dortes forklaring:

Det (verdigrunnlaget) er på en måte "basisen" for organisasjonen vår, det er helt fullstendig nødvendig. Først og fremst, fordi det er gjennom dette verdigrunnlaget at vi får tilgang til arenaer hvor andre ikke får komme inn. Så prinsippene våre er grunnlaget i alt vi gjør rett og slett. Vi er først og fremst en frivillig humanitær organisasjon som står på ofrenes side, og ikke velger side i konflikt. Hadde vi ikke hatt prinsippene våre så hadde vi ikke hatt tilgang til arbeidet vi gjør, og det tror jeg etter som årene går og konfliktene blir mer og mer kompliserte og komplekse, så tror jeg prinsippene våre blir mer og mer viktig

Sitatet til Dorte favner flere av elementene fra informantenes fortellinger om hvordan de opplever verdigrunnlaget til Røde Kors. Hovedinntrykket mitt er at verdigrunnlaget oppfattes som svært viktig, nødvendig og at det er selve basisen eller et "felles lim" for organisasjonen. Informantene deler et felles verdigrunnlag som også skaper organisasjonen, det er grunnlaget for alt organisasjonen foretar seg.

Ut ifra spørsmålet om hvilke av Røde Kors sine verdier som gjorde seg gjeldende i deres arbeid, trekker informantene fram ulike aspekter spesielt knyttet til humanitets-, nøytralitets- og frivillighetsprinsippene. I Pictet (1980) sine kommentarer til erklæringen om Røde Kors' verdigrunnlag, sier han at humanitetsprinsippet setter institusjonens grunnlag for dens ideal, motiver og mål. Humanitet betyr medmenneskelighet. I erklæringen består prinsippet av tre deler: forebygge og lindre lidelser, beskytte liv og helse og sikre respekt for mennesket (ibid.).

Organisasjonens humanitetsprinsipp virker svært viktig i fortellingene fra ungdomsdelegatene i materialet, nemlig å hjelpe mennesker i nød uansett bakgrunn. Betydningen og vektleggingen av hjelperollen er en vesentlig faktor i forhandlingene ungdomsdelegatene inngår i²⁵. Lorentzen (2008) sier at humanitetstradisjonen er forankret i en historisk orientering med sine røtter i den urbane middel- og overklassen som lenge har vært orientert mot fattigdom og sosial nød. Sosialarbeider tradisjonen begynte med at mennesker har hjulpet andre som har det vondt. Virksomheten utviklet seg fra å være uformell og svak til å bli formalisert og organisert. Ofte var det personer med dannelse og høy moral som skulle hjelpe fattige til å bli nyttige samfunnsborgere (Levin 2006:20-21). Verdigrunnlaget til Røde Kors kan ses som legitimert gjennom tradisjonen. Forbildene fra fortiden former dagens forståelser.

²⁵ Hjelperollen som tema tas opp i neste kapittel.

Informantene forklarer og reflekter også rundt nøytralitetsprinsippet der et eksempel er: *”Ja, er vi ikke nøytrale så kan vi bli nektet adgang til en konfliktsone senere for eksempel som kan ramme flere hundre tusen sivile, så det er viktig at alle blir overholdt. Ikke bare for oss i Norge, men for at andre Røde Kors sine frivillige skal kunne komme til der de trengs.”* I sitatet fremhever Elin at verdigrunnet ikke gjelder kun for individet. For at Røde Kors skal kunne være en enhetlig og universell organisasjon vektlegges prinsippet ”nøytralitet” av informantene. Christoffer forklarer at prinsippet gir Røde Kors en unik rolle i det humanitære arbeidet som gjøres globalt. Nøytralitetsprinsippet blir tydeligere eller mer fremtredende for informantene i fortellingene begrunnet med at de arbeidet i land preget av konflikter, noe som er svært ulikt fra deres norske bakgrunn. Samtidig opplever informanten også de konfliktfylte kontekstene forskjellig, og de har også befunnet seg i svært ulike kulturelle kontekster.

Beate forklarer at nøytralitetsprinsippet ble tydeliggjort i arbeidet de gjorde. Hun arbeidet i et land hvor to grupperinger har kriget mot hverandre i lengre tid. Alle som arbeidet for organisasjonen var veldig bevisst på hvem de ga hjelp: *”Altså at vi ga det til hele befolkningen.”* Fredrik forteller at han hadde forventet at nøytralitetsprinsippet skulle komme mer i fokus enn det nøytralitetsprinsippet gjorde. Han opplevde det som at alle som jobbet for den lokale organisasjonen hadde den samme innstillingen om at det som skjer utenfor, blir utenfor. *”(...)det var nok noen som ytret politiske meninger mens de var i Røde Kors, men det er en utfordring for XXX Røde Kors mer enn det er utfordring for meg.”* For Fredrik fikk frivillighetsprinsippet mer betydning i arbeidet i vertslandet, og noe som utdypes i neste avsnitt.

Samtlige av informantene understreker betydningen av frivillighet. Frivillighetsprinsippet blir stående som et samlende moment, både verdimesig og motivasjonsmessig. Frivillig arbeid anses av informantene som noe en gjør av egen vilje, og som Fredrik bemerker: *”Jeg tror det er at du gjør noe for andre uten å forvente å få noe tilbake i hvert fall i materiell betydning, for gevinsten i forhold til frivillig arbeid er nok mer den menneskelige biten (...)*”. Frivillighet for Fredrik er å jobbe med mennesker og at det materielle ikke er drivkraften bak arbeidet. Christoffer sier at det ikke skal ligge en bakenforliggende tanke om at man skal få noe ut av arbeidet av egen gevinst. Han sier samtidig at man selvfølgelig får noe ut av frivillig arbeid, men det er i form av at det føles bra. Christoffer har altså en positivt betinget forståelse av frivillighet og utbyttet av arbeidet relateres til følelser fremfor en mer materiell gevinst. Han sier det er på en måte en videreføring av den gamle dugnadstradisjonen, hvor man bidrar til

felleskapet fordi det er verdifullt i seg selv. Beate legger vekt på at frivillighetsprinsippet fikk betydning i den grad at hun var opptatt av å styrke de frivillige i vertslandets posisjon, altså ikke ut fra sin egen rolle som frivillig arbeider. Informantenes fremheving av frivillighetsprinsippet som verdifullt samsvarer med motivasjonen deres med å reise ut, og i forhold til å kunne komme med sitt eget frivillige bidrag i arbeidet.

Ifølge Pictet (1980) kan frivillighetsprinsippet knyttets direkte til humanitetsprinsippet, og det er middelet for å realisere hovedprinsippet. Ut i fra informantenes vektlegging av humanitet, nøytralitet og frivillighet, kan det ses som at ungdomsdelegatene anser organisasjonens visjoner og metodene for å oppnå disse som betydningsfulle. Dette kan speile en resultatorientering som er dominerende ideal innenfor velferdsstater. I deres felles forutsetninger er meningen de legger i og forståelsen av verdigrunnlaget svært ulike.

5.2.2 Ulik vekting av verdier

Samtidig som det er en generell positiv tilslutning til prinsippene, slutter også enigheten her. Informantene oppfatter og vekter verdigrunnlaget ulikt. Elin oppfatter at alle prinsippene henger sammen og er like viktige; *”Hvis du går bort fra ett av prinsippene, bare ett av dem, alle henger sammen. Hvis du går bort fra ett, så kan det sette vårt humanitære engasjement eller arbeid i fare.”* Dorte fremhever også at prinsippene henger sammen, men utpeker humanitet som hovedprinsipp og rangerer dermed ett prinsipp som viktigere enn andre.

Christoffer identifiserer seg derimot med et par av prinsippene og sier at de resterende ikke nødvendigvis er så viktige for ham. Frivillighet er grunnleggende for Christoffer. I tillegg nevner han nøytralitetsprinsippet som han mener gjør organisasjonen litt annerledes enn andre humanitære organisasjonen fordi de har den upartiske rollen i et konfliktbilde. *”(...) At man kan komme til fordi man ikke roper ut og plasserer seg på den ene siden. Og vi trenger noen som gjør det og vi trenger noen som ikke gjør det, tenker jeg.”* Utdraget viser at Christoffer oppfatter at frivillige organisasjoner utfyller hverandre med ulik rollefordeling. Flere av informantene nevner også dette og anser Røde Kors sine prinsipper som samlende for medlemmene i organisasjonen og som en forutsetning for organisasjonens rolle på et globalt nivå.

I avsnittet "Oppslutningen om de generelle prinsippene" omtaler Dorte organisasjonen og seg selv som et "vi". Dortes "vi" signaliserer at hun ser seg selv som en del av organisasjonen. Ved å betegne seg i flertall melder Dorte at hun har internalisert prinsippene og gjort verdigrunnlaget til sitt eget. Her skilles det ikke mellom individuelt eller organisatorisk verdigrunnlag, de går i ett. Ett felles verdigrunnlag skaper et "vi" og individet posisjonerer seg "i" organisasjonen.

Christoffer skisserer et skille mellom de frivilliges og organisasjonens verdier, men det bør være en overlapp eller en viss likhet mellom individuelle egne og organisasjonens verdier. Han mener at når man er i en praksissituasjon, så er det ens eget verdigrunnlag som går foran organisasjonen man representerer.

(...) Man skal aldri glemme den organisasjonen man skal representere, fordi du har den klistra på brystet og du skal være profesjonell i arbeidet. Men der og da så er det du som enkeltmenneske som gjør det du gjør og jeg tror at dine verdier stikker nok dypere. Du er der for en organisasjon så du kan ikke være grunnleggende uenig i det verdigrunnlaget heller. Det må være en overlapp mellom dine verdier og den organisasjonen(...)

Betegnelsen *klistra på brystet* kan forstås som at verdigrunnlaget til organisasjonen ikke er gjort til ens eget. Verdigrunnlag forstås her i en annen utforming enn Dortes. Christoffer betegner at ens individuelle verdier "*stikker dypere*" mens organisasjonens verdier er mer "*klistret utenpå kroppen*". Å være tro til arbeidsgiveren handler om profesjonalitet i arbeidet man utfører. Det kommuniseres at man som enkeltindivid konkret utfører organisasjonens etikk i praksis, men at det da er viktig å møte utfordringer og dilemmaer som en profesjonell arbeidstager.

Da jeg deltok på Røde Kors sitt kurs i internasjonalt arbeid fikk jeg delta som observatør hos gruppen som skulle arbeide med hvordan lage en presentasjon om organisasjonens verdigrunnlag for en selvvalgt målgruppe. Gruppen som var satt sammen av frivillige med flere nasjonaliteter diskuterte hvordan de skulle videreformidle verdigrunnlaget til nye frivillige. Det ble vektlagt at verdigrunnlaget ikke er organisasjonens moral, men noe man må "være" eller identifisere seg med. Grunntanken var å lage en presentasjon som skulle få målgruppen engasjert slik at de selv kunne reflektere over etiske dilemmaer. Prinsippene ble presentert i en hierarkisk fremstilling, med humanitet øverst og en vektlegging på at verdigrunnlaget er organisasjonens fundament.

I tillegg til organisasjonens verdigrunnlag kommer det fram i fortellingene i materialet at ut ifra opplæringen av ungdomsdelegatene, informantenes egne verdier og generelle samfunnsnormer anses det å være tålmodig, ikke å være en ekspert, vise respekt, og å være ydmyk som betydningsfullt og verdifullt i utførelsen av arbeidet i en internasjonal kontekst. Disse forestillingene innehar føringer for utformingen forhandlingene mellom ulike verdigrunnlag i praksis.²⁶

5.3 Det implisitte verdigrunnlag – ”bare noe som ligger der”

Levin (2006) påpeker at de moralske og etiske verdiene vi bærer med oss er innforståtte og kun blir uttalt i spesielle situasjoner. Kunnskap om etikk og verdier sitter ofte i kroppen og sosialarbeidere ”bare vet” hvordan vurderinger skal foregå (ibid.).

Flere av informantene kommuniserer at de var i situasjoner hvor de ”bare visste” hvordan etiske vurderinger skulle foregå. Beate og Elin fremhever at verdigrunnlaget er internalisert og kroppsliggjort i arbeidet de gjør:

*Men det er ikke alle prinsippene jeg tenker veldig bevisst på til vanlig(...)
Prinsippene, hvis du har jobbet en stund i Røde Kors så er ikke det noe du går bevisst rundt og tenker på, men de ligger alltid til grunn for alt du gjør. Du går ikke og tenker at nå skal jeg være nøytral eller nå skal jeg være human eller, men det er et humanitært arbeid vi driver med og det ligger til grunn. Alle prinsippene ligger til grunn, så...*

Jentene viser her at verdigrunnlagene også er implisitte og at prinsippene også fortøner seg som et fenomen som man tar mer for gitt. Taus kunnskap omhandler kunnskap som er implisitt eller ordløs. Denne type kunnskap kan ikke tilegnes på kurs eller forelesninger, men gjennom erfaring (Levin 2006). Elin påpeker at når man har jobbet i Røde Kors en stund så er ikke etiske retningslinjer noe man tenker bevisst på, men at de likevel ligger til grunn for vurderinger og valg. Organisasjonens verdigrunnlag blir ikke tydelig uttalt i arbeidet. Ved tilbakeblikk på erfaringene ungdomsdelegatene gjorde seg, sier de at prinsippene ligger til grunn for alt de gjør, altså de bruker det, men de vet ikke alltid hvordan.

²⁶ Idealer og normer for internasjonalt sosialt arbeid blir nærmere drøftet i kapittel 7

Som vist overfor er verdigrunnlaget så innarbeidet at det går på automatikk og dermed er mer implisitt. Levin (2006) sier at taus kunnskap også har uttalte og regelstyrte sider ved seg, men at den bidrar til at vi handler uten å tenke over det. ”Det er snakk om aspekter av kunnskap som enten ikke *kan* uttrykkes eller som vi ikke *vil* uttrykke” (Levin, 2006:52). Det kan se ut til at kroppsliggjorte eller internaliserte verdier på en side er erfaringer som gjør oss i stand til å ta fortløpende avgjørelser og utøve skjønn i det praktiske arbeidet slik informantene setter ord på dette. På den andre siden ligger det også en fare ved at denne kunnskapen blir tatt for gitt eller ikke vil vises. Ved at verdier og verdigrunnlag blir selvfølgeleggjørt oppleves verdiene som naturlige. I ytterste konsekvens kan man slutte å være kritiske til de etiske vurderingene som gjøres.

5.4 Begrensende og beskyttende prinsipper

Anne opplever at det er vanskelig som enkeltperson og som organisasjon å være helt nøytral i praksis. Anne synes verdigrunnlaget til Røde Kors er gode verktøy, men noen ganger føler hun at prinsippene også kan være en hindring. De hindrer hva man faktisk kan gjøre og hun forklarer at det kan bli en begrensning på hvor kreativ man kan være.

S: Så du synes det er noe begrensende?

Anne: Mm, ja. Man kan ikke gå ut å si hva man synes sånn personlig sett

S: Nei?

Anne: Selv om ting på en måte er forferdelig, man må begrense seg veldig og ofte kan ikke Røde Kors si noen ting i mange situasjoner fordi man skal være så nøytral. Så det opplever jeg litt som, litt sånn hemmende.

Intervjuutdraget overfor viser en av utfordringene med å følge prinsippene i praksis. Hun setter skille mellom egne verdier og organisasjonens verdier, og antyder at disse kan komme i konflikt. Anne forklarer i intervjuet at hun ser på verdigrunnlaget som begrensende både for seg selv og for de andre frivillige i vertslandet. Samtidig mener Anne at prinsippene virker beskyttende. Hun påpeker at når man bor i et land i konflikt og er frivillig for Røde Kors, legger dette en demper for de frivillige i vertslandets politiske aktivitet. Anne referer her til Pictet (1980) som sier i sine kommentarer til prinsippene at dersom Røde Kors skal opprettholde sin rolle ved å kunne få tilgang inn i konfliktområder *må* organisasjonen forbli nøytral. Dette betyr ikke at man skal være likegyldig, men ta parti med dem som trenger hjelp. Anne uttrykker at hun forstår nødvendigheten av å følge nøytralitetsprinsippet, men hun føler seg begrenset når hun skal skrive rapporter. Da hun hadde på seg Røde Kors uniformen følte

hun seg trygg på grunn av at organisasjonen innehar legitimitet i samfunnet. Hun opplevde det som at menneskene i samfunnet der hun arbeidet hadde god kjennskap til hva Røde Kors er, og den nøytrale rollen organisasjonen har.

Beate omtaler det som en fordel at organisasjonen respekteres. Men i det hun skulle begynne å si noe om konflikten eller om andre ting som hadde skjedd i andre sammenhenger, følte hun at det var begrensninger for hva hun kunne si: ”(...) *det følte jeg litt når man skulle beskrive ting og skrive ting i artikler, at det var egentlig ganske begrensninger for hva du kunne si. Så det er heller mer å kommentere på folk lidelser og hvordan de har det, enn å kommentere politiske situasjonene noe særlig.*” Samtidig som Anne føler seg beskyttet av Røde Kors-uniformen, føler hun seg begrenset i forhold til hva hun kan si og at dette er et uttrykk for at hennes personlige verdier blir tilsidesatt av organisasjonens. Hun kan ta parti med dem som trenger hjelp ved å kommentere deres lidelser, men ikke i forhold til politiske oppfatninger eller andre strukturelle forhold.

Fredrik reflekterer også over utfordringene ved å skulle følge prinsippene i det praktiske arbeidet:

(...)Så det er og krevende og det er vanskelig å holde det verdigrunnlaget, de prinsippene, å holde alt i mente når du gjør ting. Men jeg tror for Røde Kors så er prinsippene essensielle for at organisasjonen fortsatt skal være en global bevegelse, som skal fungere i alle land.

Fredrik uttrykker at det er krevende og vanskelig å holde prinsippene til organisasjonen i hevd, men samtidig tror Fredrik at verdigrunnlaget er essensielt for organisasjonen, altså en nødvendighet. Fordi Fredrik anser verdigrunnlaget som betydningsfullt for organisasjonen, gir denne oppfatningen organisasjonens verdigrunnlag et fortrinn i forhold til hans egne verdier fordi organisasjonens prinsipper skal fungere på et globalt nivå.

Det synes som verdigrunnlaget har en dobbel funksjon; begrensende og beskyttende. En slik forståelse av organisasjonens verdigrunnlag setter grenser for ungdomsdelegatens muligheter for handling, samtidig som det anses som et ”godt onde” som beskytter både ungdomsdelegatene og de andre frivillige individuelt og organisasjonen globalt. Dette synliggjør at ungdomsdelegatene opplever konflikt mellom egne verdier og organisasjonens verdier i praksis, og setter et skille mellom disse. Å følge egne verdier, organisasjonens eller kulturens verdier vil ha ulike konsekvenser. I situasjoner som oppleves som utfordrende må

informantene forhandle mellom mine, dine eller våre verdier, og ta et valg ut ifra kontekst og overbevisning om hvilke verdier som skal prioriteres og hvilke verdier som må underordnes.

5.5 Verdigrunnlaget før og etter utenlandsoppholdene

Ungdomsdelegatene skiller mellom hvordan de opplevde Røde Kors sitt verdigrunnlag før og etter de hadde arbeidet internasjonalt. Det er et skille som omhandler tid, før og etter praksis. Samtidig er det også et kontekstuellet og kulturelt skille på hvordan verdigrunnlaget forstås av de norske ungdomsdelegatene sammenlignet med hvordan det forstås av de lokale frivillige de arbeidet sammen med i vertslandet.

Beate beskriver at hun har endret oppfatningen av verdigrunnlaget etter at hun fikk arbeidserfaringen fra å være ungdomsdelegat og kjente prinsippene ”*mer på kroppen.*” Hun sier det er spesielt det med å være nøytral i konflikter. Før Beate hadde arbeidet i et konfliktpreget land, så hun ikke poenget og viktigheten av nøytralitetsprinsippet. Nå etter at Beate har vært ungdomsdelegat fremhever hun hvor viktig nøytralitetsprinsippet faktisk er for å kunne gjøre en jobb. Meningsinnholdet i verdigrunnlaget er ikke lenger det samme.

Elin beskriver en bevisstgjøring av prinsippene i likhet med Beate under oppholdet i vertslandet. Ungdomsdelegatene og de andre frivillige fikk beskjed om at de for eksempel ikke skulle diskutere gerilja eller politikk. Og Elin fremhever at dette vet organisasjonenes medlemmer og dette er en regel som blir overholdt.

(...)Men du blir på en måte mye mer bevisst på det når du er der, i et land som er preget av så mye konflikter. Sånn at noen ganger så tenkte jeg; kan jeg uttale meg om det her eller kan jeg ikke uttale meg om det her? Og når er jeg privatperson og når er jeg ungdomsdelegat?(...)

Elin kommuniserer at ungdomsdelegater og frivillige vet at man ikke ytrer politiske meninger og tar for gitt at politiske eller religiøse diskusjoner ikke praktiseres. Retningslinjene er enkle å forholde seg til i ”teorien”. Samtidig beskriver hun en ny situasjon der hun blir usikker på hva som er legitimt og hva som ikke er legitimt å uttale seg om. Det fremheves at denne usikkerheten springer ut fra ulik rollefordeling fra å arbeide frivillig i Norge og i utlandet. Da hun befant seg i vertslandet var hun ungdomsdelegat hele døgnet. ”*(...) Og da må du være det mer bevisst, for du kan ikke uttale deg selv om du er privatperson, selv om du er på en fest for eksempel, så skal du være forsiktig med hva du sier, fordi du da representerer Røde Kors.*”

Hjemme i Norge er hun ikke ungdomsdelegat hele tiden, da er Elin også privatperson etter arbeidstid. Elin forklarer videre at når arbeidsdagen er over så kan hun uttale seg om politikk og konflikter, men i landet hun arbeidet i ble skillet når man kunne snakke og ikke, uklart. Altså blir skillet mellom Elin og organisasjonen uklart.

Fredrik forteller at prinsippene er åpenbare for nordmenn: ”(...) *Det er kanskje fort å glemme, at for en nordmann så er prinsippene innlysende og temmelig ”straight forward”, men for andre i andre land som har vært preget av konflikt så er det der selvfølgelig vanskeligere.*”

Hva innebærer det at prinsippene er innlysende? Innlysende betyr lett å forstå eller det åpenbare.²⁷ Det antydes at organisasjonenes verdigrunnlag ilegges forskjellig betydning i land uten konflikt, i forhold til land med konflikt. Forståelsen og muligheten for å etterfølge verdigrunnlaget er tyngre i et land som er konfliktfylt.

Christoffer mener derimot at nordmenn ikke forstår betydningen av prinsippene. Han forklarer i intervjuet at mange av de frivillige i Norge arbeider kanskje en eller to ganger i måneden. Christoffer mener at frivillige som har et mindre engasjement i Norges Røde Kors ikke forstår betydningen av at de arbeider for en politisk nøytral organisasjon og at arbeidet som gjøres skal være enhetlig i hele verden. På grunn av konteksten norske frivillige arbeider i tillegges disse frivillige å ha en annen holdning til organisasjonens prinsipper. Guttenes utsagn viser to ytterpunkter av hvordan de mener at andre oppfatter prinsippet nøytralitet.

I møte med en annen kultur viser fortellingene at informantene blir mer bevisste sin egen forståelseshorisont. Ut ifra spørsmålene i intervjuet reflekterer Beate: ”*Jeg synes det er veldig viktig med frivillighet. Men det er ikke noe bevisst, det kanskje kom jeg på nå...*” Dette viser igjen at verdier er et fenomen som vi tar for gitt. Samtidig som det viser at i det intersubjektive møte, gjennom å snakke og reflektere over egne erfaringer sammen med andre, dannes nye forståelser.

Tidligere i kapittelet har vi sett hvordan informantene kunne kalle organisasjonens verdier sine egne, mens når de befinner seg i en annen kontekst oppstår det konflikt mellom disse. Skillet mellom den private Elin og den profesjonelle Elin synes å viskes ut i den nye konteksten. De individuelle verdiene blir tydeliggjort i forhold til organisasjonens i den nye

²⁷ www.dokpro.uio.no

konteksten og det oppstår nye forhandlinger mellom ens egne verdier og organisasjonens verdier. Verdigrunnlaget forstås som godt og som en sannhet i teorien før praksis. I det informantene møter ulike situasjoner i en ny kontekst setter de spørsmålsteget ved hvilke verdier som kan og bør være gjeldende. Eksempelene viser hvordan forståelse endres dynamisk, i en kontinuerlig prosess.

5.6 Oppsummering

Dette kapitlet har tatt for seg informantenes forståelse av relasjonen mellom sine egne og Røde Kors sitt verdigrunnlag. Verdigrunnlaget til organisasjonen anses som godt og nødvendig, samtidig som informantene nyanserer fortellingene med å reflektere over ulike aspekter ved verdigrunnlaget. Informantene legger særlig vekt på Røde Kors sine humanitets-, nøytralitets- og frivillighetsprinsipp innenfor internasjonalt sosialt arbeid. Noen av informantene oppfatter Røde Kors sitt verdigrunnlag som et tveegget sverd: Det er både begrensende og beskyttende. Verdigrunnlag omtales også som et fenomen som tas mer for gitt, verdier er også kroppsliggjort og selvfølgeliggjort.

I gjennomgangen av materialet ble det tydelig for meg at informantenes forståelser av verdigrunnlag inngår i dynamiske prosesser som er forskjellig for hver enkelt. Verdigrunnlaget oppleves forskjellig før og etter at ungdomsdelegatene har arbeidet i en internasjonal kontekst der meningsinnholdet i begreper endres. Prinsipper som lett kan tas for gitt i Norge kan oppleves annerledes i en annen kontekst og omvendt. Ungdomsdelegatene forteller om hvordan de forstår verdigrunnlaget i dag. Informantene viser at de preges av organisasjonens forståelseshorisont og de ønsker å gjøre dette til sitt eget. Informantene synliggjør endringer av forståelsene av verdigrunnlag. I teorien fremstod organisasjonens verdigrunnlag som sant, men i det informantene møter en annen kontekst oppstår det nye forhandlinger igjen mellom organisasjonens og ens egne verdigrunnlag. Informantene forstår internasjonalt sosialt arbeid ut fra sin gitte kontekst. I fortellingene kan vi skimte stadige bevegelser og forhandlinger mellom ulike verdigrunnlag.

Deres forståelseshorisont endres i fortellingene om fortiden som fortelles i nåtid. I neste kapittel analyseres informantenes forhandlinger i dilemmaene som oppsto i praksis. Og vi skal se hvordan forståelsen mellom individet og organisasjonen ikke lenger er like relevant. ”Jeg-et” og organisasjonen danner en ny forståelseshorisont som danner et ”vi” der ”vi-et” står sammen kontra de andre. Ungdomsdelegatene møter nå *de andre* trygt bak Røde Kors’ emblem.

6. Dilemmaer i praksis

Det foregående kapittelet viste variasjonene i ulike forståelser av verdigrunnlag og hvordan informantenes forståelseshorisont endres kontinuerlig. I dette kapittelet skal jeg utforske hvordan utformingen av informantenes forståelse gjør seg gjeldende i forhandlingene om verdigrunnlag i det praktiske arbeidet. Informantenes fortellinger tegner et bilde av komplekse dilemmaer som oppstod under deres opphold i vertslandet.

Som nevnt innledningsvis i oppgaven definerer kulturpsykologien forhandlinger som handling, samhandling og kommunikasjon som inngår i bestrebelsene på å skape felles forståelse av et fenomen eller en situasjon (Guldbrandsen, 1998:110).

Forhandlingsperspektivet er et nøkkelbegrep i mine analyser av hvordan informantene beveger seg *mellom* ulike verdigrunnlag. I utøvelsen av praksis befinner ungdomsdelegatene seg i en situasjon der de må forhandle mellom flere ulike forståelser av hva som er riktig og verdifullt. De møter ulike verdigrunnlag. Det kan være verdigrunnlaget til organisasjonen de jobber for nasjonalt, verdigrunnlaget i lokalorganisasjonen i vertslandet, verdigrunnlaget målgruppen man jobber med har, kollegaers verdigrunnlag og ens egne verdsett.

Ungdomsdelegater befinner seg i en posisjon der de må balansere mellom mange ulike hensyn. I tillegg til hensynene som må tas i den gitte arbeidskonteksten, må også informantene ta hensyn til det øvrige lokalsamfunnet og vertslandet de arbeider i.

Til å begynne med i kapittelet presenteres fortellingen om ”Verdige og uverdige mottakere”. Avsnittet ”Gjensidig byttehandel” tar for seg hvordan informantenes forforståelse trer i kraft i forståelse av noe annet. ”Tilsynelatende fellesskap” og ”Flat struktur versus hierarki” belyser videre hvordan møtet med en annen kultur synliggjør informantenes egen forståelseshorisont. Informantenes utfordringer i forhold til deres rolle som ungdomsdelegater presenteres i ”Arbeid og fritid” og ”Rollen som ungdomsdelegat”. Kapittelet avsluttes med en oppsummering og en drøftelse av endringene i informantenes forståelse.

6.1 Verdige og uverdige mottakere

Dorte forteller om et vertsland med mange internt fordrevne mennesker. Svært mange er foreldreløse, og har mistet familiemedlemmene sine, både på grunn av naturkatastrofer, sult, krig og konflikt. Flere av disse menneskene kommer til byen Dorte arbeidet i, og en rekke av dem havner på gata. Veldig mange av dem har barn. Dorte nevner at en stor andel av dem som vokser opp og bor på gata også får nye barn, så de reproducerer gatebarn. Røde Halvmåne, som Dorte jobbet for der, hadde hatt et prosjekt rettet mot gatebarn, hvor de tilbød et trygt sted å være, medisiner, legehjelp, klær og hygienefasiliteter. En av Dortes arbeidsoppgaver var å gjenåpne senteret for gatebarna. Hun trekker fram dagen senteret åpnet, og de mottok tre alvorlig syke barn. Barna, guttene, hadde akutt behov for legehjelp. Guttene var ruset, men de fikk lagt inn en av dem på sykehus. En av guttene fikk en sykeseng og Dorte og hennes kollega ble lovet at gutten skulle bli tatt hånd om av de ansatte på sykehuset.

(...) Og vi kommer tilbake til han som kollapse i sengen et par timer senere og da lå han der fremdeles, og hadde ikke blitt tatt hånd om av noen. Han var bare kjempesyk, han hadde en infeksjon i et sår i benet, infeksjonen hadde spredd seg og gått inn til benet. Ja, nei, han var bare veldig, veldig syk. Og det oppstod en situasjon på sykehuset hvor de hadde lovet at de skulle ta seg hånd om han, men det er det selvfølgelig ingen som gjør, kan jeg si i ettertid, for han er en gategutt som ikke er verdt noen ting. I tillegg så var han dopet og det var ganske vanskelig å angripe(...)

Som fortellingen belyser rommer situasjonen en rekke krevende utfordringer. Møte med kulturelle betingelser og hensyn til flere parter danner utformingen av og premissene for forhandlingene. Forholdet dreier seg om hvem som kan definere hvem som er verdige og uverdige aktører i hjelpeapparatet i vertslandet. Dorte forteller videre:

Hvordan skal man få folk til å forplikte seg til å hjelpe? For folk er ikke interessert. Så det var nesten enklere når han omtrent var bevisstløs i sengen og ikke kunne velge å gå selv. Men etter hvert så kviknet han litt til, etter et par dager. Og da nektet han å være på sykehuset, for på sykehuset fikk han ikke tak i dopet sitt. Det var en ganske vanskelig situasjon, og det var mange av hans kamerater som kom på sykehuset og skapte bråk for de andre pasientene. Og hele situasjonen, vi ble veldig upopulære, i den situasjonen hvor vi bare trengte at noen skulle ta hånd om disse barna(...)

Sitatet ovenfor viser at Dorte synes at situasjonen opplevdes lettere mens gutten var bevisstløs og ikke kunne velge å forlate sykehuset selv. Mens gutten var en passiv mottaker ble det lettere å ta hensyn til de andre partene i situasjonen. Da gutten ble bedre og en mer handlende aktør, ble guttens agenda motstridende med Dortes ønske om å hjelpe. Hun forklarte at når du går rundt med Røde Kors-ID, med et kors eller halvmåne på brystet på sykehuset så får man

mye godvilje. For å ivareta organisasjonens legitimitet ble hensynet til de andre pasientene viktig da guttene utagerte på sykehuset og ikke vil ta imot hjelpen, og skapte problemer for de andre pasientene. Ivaretagelse av Røde Kors' legitimitet er også styrende for hva Dorte kunne gjøre, uten å gjøre situasjonen verre for noen som hun selv sier. Humanitetsprinsippet var førende for Dorte. Hun forklarer at Røde Kors skal støtte de svakeste og i situasjonen som hun forteller om hadde gatebarna ingen andre enn dem "(...) *Det er ingen andre organisasjoner i XXX som jobber med gatebarn, det er ingen andre som bryr seg om dem, og det var på en måte fokuset. Det er det som ligger til grunn for hvorfor vi gjorde som vi gjorde.*" Ut ifra Dortes beskrivelser er det guttene som var hovedfokuset hennes. Hun handlet ut fra det hun mente var riktig og innenfor rammene som var styrende for hvordan hun kunne handle. Hun fremhever også betydningen av å ta hensyn til egen sikkerhet og helse i den krevende situasjonen. De kunne ikke dra til stedene gatebarna oppholdt seg i, alene eller etter at det var mørkt. "Så møter de ikke opp til kveldsbehandlingen så er det ikke så veldig mye mer vi kan gjøre, fordi sikkerhet er det viktigste i den situasjonen." I fortellingen sier Dorte også at hensynet til egen helse må komme først. For ikke å bli utbrent er det nødvendig å sette grenser for hvor mye man skal arbeide. Dette kan være et uttrykk for at Dorte også forhandler mellom å ha guttene i hovedfokus eller å ta hensyn til egen helse, altså om altruistiske eller egoistiske hensyn skal komme først.

Når jeg spør hvem som var partene i situasjonen forteller hun at det var Dorte og hennes frivillige kollega. De hadde ansvar for guttene de dagene situasjonen fant sted; "(...) *vi var mer sånn rasjonelle aktører da som ser et behov ikke sant, vi ser at disse er syke, de må ha behandling.*" Dorte kategoriserer selv seg og sin kollega som rasjonelle aktører, som ser et behov. De handler i tråd med humanitets- og uavhengighetsprinsippet, alle mennesker skal få hjelp uansett politisk, religiøs bakgrunn eller sosialstatus.

Også har du guttene oppi det hele som vil ha hjelp i det øyeblikket de er "klare", men som så doper seg, og som på en måte du ønsker å stole på dem. Du ønsker å se dem som rasjonelle aktører, for man vet at de er inni der et eller annet sted, men de forsvinner i en sånn rus og de blir veldig vanskelige å forholde seg til.

Guttene er noe av det viktigste for Dorte i situasjonen. Dorte *ønsker* å se guttene som fornuftige, men hun forklarer at det er vanskelig å opprettholde en slik forståelse av guttene på grunn av deres rusmisbruk. Guttene vil ha hjelp når de er rusfrie, men når abstinensene kommer blir det viktigere å få tak i dop enn å motta hjelp.

De andre partene som Dorte inkluderer i fortellingen er andre pasienter og legene på sykehuset. Hun sier at noen av pasientene er på "Dortes side" og kjefter *"på disse stakkars guttene som ikke vil ta mot hjelpen fra jentene som vil hjelpe dem."* Legene tas med som en tredjepart som ikke ser poenget med å behandle guttene fordi de kommer til å komme tilbake neste uke med en ny sykdom. Legene i fortellingen kan ses som aktører som ikke yter den hjelpen de er pålagt å gjøre ut ifra norske og internasjonale formelle og uformelle normer. Med et norsk blikk ses legene i denne situasjonen som uansvarlige fordi de handler ut ifra et annet verdigrunnlag og ut i fra forskjellige erfaringsverdener. Hvilket verdigrunnlag skal være gjeldende? Som sagt defineres gatebarn generelt ikke som verdige nok til å motta hjelp i vertslandet Dorte arbeidet. Gatebarn anerkjennes ikke som verdige borgere: *"(...) for han er en gategutt som ikke er verdt noen ting."* Legene ser ikke nytten av å behandle guttene fordi da kommer de bare tilbake til sykehuset uken etter med nye problemer. Gapet mellom partenes verdigrunnlag i situasjonen synes stort.

Vi har nå sett hvordan Dorte har prøvd å avveie ulike hensyn som Røde Kors sine prinsipper, sine egne verdier, helse og sikkerhet, ansatte og pasienters verdigrunnlag på sykehuset, og gateguttenes ønsker i håndteringen av situasjonen i vertslandet. Hun forklarer at hun føler seg maktesløs i forhandlingene om verdigrunnlagene. Dortes posisjon gjorde at hun ikke kunne ta de "store" avgjørelsene. Hun opplever at hennes påvirkningskraft er begrenset, hun kan kun forsøke å påvirke andre til å ta de avgjørelsene hun mener er riktige. Situasjonen er vanskelig på grunn av idealet om respekt for at en annen kultur veier tungt, og det resulterer i en kniving i forhandlingene med grenseavklaringen til hjelperollen og humanitetsprinsippet; å hjelpe de som trenger det mest.

6.2 Gjensidig byttehandel

Elin eksempel på en utfordrende situasjon omhandler rolleavklaringer på kontoret. Da jeg spurte Elin om hvordan hun trodde sin norske forforståelse hadde påvirket den situasjonen hun fortalte om som utfordrende, svarte hun: *" (...) det hadde mye med at vi er vant til å jobbe på en annen måte."* Med "vi" refererer hun til nordmenn. Hun opplevde at det var mindre rolleavklaringer på kontoret hun arbeidet. Hun fremhever at det er nok noe spesielt med ungdomsdelegater; *" (...) du er utlending, du blir enda mer interessant, alle skal ha en bit av deg."* Elin forteller at nordmenn arbeider fokusert når man er på jobb, det er det vi er

vant til. Hun opplevde det utfordrende at andre frivillige stadig stakk innom kontoret og ”hang der hele tiden.” Elin forteller at hun tilpasset seg etter hvert, ”det var bare en ting jeg måtte venne meg til.”

Det presiseres at de andre frivillige også måtte lære seg å ta hensyn til Elins arbeidsstruktur. ”Så det var på en måte en gjensidig byttehandel da. Jeg lærte meg å... ja, jeg måtte si ifra, enda mer. Også måtte jeg lære meg det at jeg kan ikke alltid ha kontroll på arbeidsdagen min, noen dager så detter de innom og sånn er det.” Dette eksempelet viser hvordan forhandlingen i møtet mellom det som Elin oppfatter som det typisk norske og måten hun oppfatter at man arbeider i vertslandet. Elin kaller forhandlingene en gjensidig byttehandel. Hun setter en forventning til at partene må justere seg etter hverandre. ”Men det gikk seg til” kan forstås som partene forhandlet frem en enighet i samhandlingen på kontoret. Det kan her virke som forhandlinger om ulike verdigrunnlag handler om ”å gi og ta”. Det skal være en gjensidig byttehandel i forhandlingene om rolleavklaringene, et utsagn som representerer idealet om likeverd og likestilling.

Samtidig som Elin forklarer hvordan ens norske forforståelse påvirker forhandlinger i situasjoner, spesifiserer hun senere at dette kun er et av aspektene som spiller inn i internasjonalt sosialt arbeid:

Jada, det har ikke bare med det å være norsk og XXX å gjøre heller, det er det med å bli kjent med hverandre også. Sånn at når de ble kjent med meg og hvordan jeg jobber og jeg ble kjent med dem, så gikk det seg til det også. Jeg har nå lært å bli mer; jeg trenger ikke å ha en streng plan hele tida. Det går an å ta et spontant besøk innimellom. Så de har lært meg noe de og.

Elin nyanserer bildet og poengterer at samhandling og forhandling i en gitt arbeidskontekst handler om relasjoner. Å bli kjent med hverandre og lære seg hvordan andre arbeider er viktig i forståelsen av og forhandlingen mellom ulike verdigrunnlag. Det fremheves at det ikke kun er kulturelle normer som regulerer forholdet, men også at man må bli kjent med hverandre slik det er på enhver arbeidsplass når en er nyansatt. ”Identifikasjon er situasjonell, relasjonell og kontekstuell” (Hylland Eriksen og Arntsen Sørheim, 2006:102). Nasjonalitet og kjente referanserammer tenderer til å bli viktig når man reiser til andre land (ibid.). Ens identitet ”med det å være norsk” ses som en forklarende faktor for hvorfor situasjonen oppleves som uvant og annerledes. Og ved å bli kjent med hverandre forhandles det frem måter man kan samarbeide på.

I møte med ukjente praksiser er rommet for misforståelser større. Kjente og naturlige praksiser for noen, kan virke unaturlig og uforståelig for de som er utenforstående. Dette kan være med på å skape forestillinger og ideer om ”de andre”. I fortellingen til Elin oppstår det et skille mellom oss og de andre. Dette kommer frem i flere av informantenes fortellinger. Skillet mellom oss og de andre kan ses som en distansering, det skapes en forskjell. Materialet belyser ikke kun ungdomsdelegatene som benytter denne distinksjonen, men informantene opplever også å bli posisjonert eller definert atskilt bort fra fellesskapet. Anne beskrev i sitt intervju at de to ungdomsdelegatene som reiste sammen ble definert som ”de norske”, hvorav hun synes det var vanskelig ikke å bli definert som individ: *”Så vi fikk på en måte stempel, eller sånn det var vår rolle som ungdomsdelegater fra Norge, vi var de samme på en måte.”*

Fredrik forteller om det samme fenomenet, men fra omvendt vinkel. Han sier det er lett at man generaliserer folkegrupper man ikke kjenner: *”(...)Men i Norge blant nordmenn så vil du kanskje se mer individuelle forskjeller. Men likevel så må jeg si at det er individuelle forskjeller i XXX, de blir på en måte borte, det blir vanskelig å se alle for seg selv(...)*” Å tillegge andre mennesker egenskaper som det ikke er sikkert de har, kalles attribusjon (Døhlie og Aga Askeland, 2006: 46). Forhandlingene kan synes også å bli påvirket av at det ukjente settes opp mot kjente norske praksiser for å søke forklaringer eller forståelse for de ulike situasjonene. Attribusjon, forforståelse og fordommer påvirker vårt møte med ukjente arenaer. Fredrik forteller om utfordringene i møte med andre tilnærminger til arbeid:

(...)å klare å samarbeide med folk som kanskje har andre tilnærminger til det å jobbe. Ikke det at folk nødvendigvis er late, men at de kanskje har en annen logikk. Altså, hva gjør du først, hva gjør du etterpå for eksempel. I Norge så har vi veldig sånn: jobbe først også å nyte, men i andre kulturer så har du kanskje vi nyter først og blir venner og prater med hverandre, også jobber vi. Så den biten der å tilegne seg andre måter å jobbe på og finne et kompromiss (...)

For å kunne samarbeide poengteres det at man må komme fram til et kompromiss. Fredrik sier *”ikke at folk er nødvendigvis late”* som indikerer at det kan være stor avstand i de ulike tilnærmingene til det å arbeide på. *”Det er et spenningsforhold som du må klare å finne balansen mellom da(...)*” Eksempelet viser krysspress mellom hva som anses som nyttig og relevant praksis, Fredrik forsøker å forhandle fram og finne balansen mellom to ulike tilnærminger å arbeide på.

Christoffer sier at det er lett å komme til et annet land med forventningen om at ens egne metoder skal skli igjennom, men han mener at det gjelder å finne det møtepunktet mellom det du som ungdomsdelegat skal bidra med og bidra sammen med premissene man møter. *”Det var vel bare det at man lager kompromiss, at man møtes på, at man starter langt fra hverandre kanskje, også møtes man nærmere. Men det vil være en kulturell barriere hvis man tror at man skal gjøre noe som man er vant til å gjøre fra sitt sted. Så man må på en måte gi litt begge veier.”* Dorte kaller dette å skape ”en plass i midten”, finne en felles plattform man kan jobbe ut i fra. Forhandlingene foregår med en forforståelse og holdning om at kollegaer må tilpasse seg etter hverandre for å komme fram til løsninger man kan arbeide sammen om.

Forståelse er en tilnærming mellom to ulike forståelseshorisonter. To forståelseshorisonter kan aldri helt og holdent forenes. Forståelse forutsetter forbindelse og avstand (Krogh, 2009:62) Informantenes forståelseshorizont i møte med andre forståelseshorisonter oppstår både avstand og forbindelse. Informantene opplever at ungdomsdelegatene og de andre frivillige i vertslandet arbeider alle for det samme, men man har ulike måter å utføre praksis på. I horisontsammensmeltningen oppstår noe tredje, man søker å snevre inn avstanden mellom arbeidstilnærminger ved å forhandle frem ”en plass i midten” eller kompromisser.

6.3 Tilsynelatende fellesskap

S: I hvilken grad opplevde du at det var et felles verdigrunnlag?

Christoffer: Ja, man tenker kanskje at det er felles, men av og til så opplever man kanskje at det ikke er så enighet allikevel, fordi at man ser ulikt.(...)å drive med frivillig arbeid betyr at det er en utøvende handling og, det er ikke bare at du mottar et eller annet fordi du er med i en organisasjon. Så også der er det et tilsynelatende fellesskap fordi man driver med frivillighet, men så er det kanskje ulikt allikevel. Ja, det er måten man ser på det.

S: Så det var en uenighet litt om hva det innebar da?

Christoffer: Ja, men kanskje ikke en uenighet i den grad at vi har ulike meninger om hva som er riktig, men mer det at utgangspunktet var ulikt, mer det at vi er med i samme organisasjon, vi har meldt oss inn frivillig, men derfra til det og det å drive med frivillig arbeid fordi det er verdifullt i seg selv på en måte, så er det et lite stykke(...)

Christoffer er opptatt av at samtidig som han og de andre frivillige han arbeidet sammen med i vertslandet var samlet av organisasjonens verdigrunnlag, er det også en verdidivergens ” *Noe var ulikt.* ” Han opplevde at det var ulike oppfatninger i hva som legges i det å være frivillig for Røde Kors. Det fremstilles at termen frivillighet ilegges ulik betydning fra de norske og de lokale frivillige. Christoffer opplevde at det var en ulik oppfatning av hva det innebærer å være frivillig. Det er en avstand mellom hva som legges i frivillighetsprinsippet.

Christoffer forteller at han og den andre norske ungdomsdelegaten jobbet mye med å snu holdningen som han oppfattet at de frivillige i vertslandet hadde. Ungdomsdelegatene forsøkte seg på et ansvarliggjøringsprosjekt, ” *du skal også bidra med noe* ” sier han. Her kan vi se at ungdomsdelegatene forsøker å forhandle holdninger ved å forsøke å gjøre ” passive ” medlemmer til aktive medlemmer, som bedre gagnar organisasjonen. Christoffer forsøker å påvirke de andre frivillige til å endre deres forståelse av å være frivillig til organisasjonens oppfatning av hva som er riktig.

Elin oppfatter det motsatte av Christoffer: ” *Jeg kan ikke huske at det var noen forskjellige oppfatninger, det kan jeg ikke huske, det var i hvert fall ikke noe tema. Men vi diskuterte heller aldri prinsippene(...)* ” Elin oppfatter at det var et fellesskap og derav virker det som prinsippene heller ikke behøvde å diskuteres. Elin har en forståelse av at alle har samme forståelse av organisasjonens verdigrunnlag. Verdigrunnlaget synes her så selvfølgeliggjort at det ikke stilles spørsmålstegn ved det. Ethiske refleksjoner ilegges liten betydning.

Beate betegner det å tilegne seg nye kommunikasjonskoder som en utfordring i å kunne ta del i fellesskapet:

(...) Ikke å regne med å få et klart ja eller nei, men forstå ut fra hva de sier hva de egentlig mener. Selv om at de sa ja, så sa de det på en sånn måte at jeg forstår at det egentlig er nei, hvis jeg for eksempel spurte om en ting. Kan vi gjøre det her eller her? Også sier de ja, også svarer de på en sånn måte at her er det egentlig et nei svar

Rommet for misforståelser i kommunikasjon med andre språk øker og forhandlingene påvirkes stadig av større og mindre misforståelser som oppstår mellom de ulike partene. Anne forteller at det tok ganske lang tid før de lokale frivillige der hun arbeidet skjønnte hva slags rolle en ungdomsdelegat har og Anne opplevde å bli mistenkeliggjort. De frivillige Anne arbeidet sammen med trodde at ungdomsdelegatene fra Norge var til stede for å evaluere

deres arbeid. ”De er veldig flinke til å gå rundt grøten og vi er nok mer direkte på ting.” Anne forteller at hun måtte lære seg å snakke på en mykere måte og heller komme med inspirasjon sånn at alt skjer på deres premisser. Døhlie og Aga Askeland (2006) sier at siden språket er en sosial konstruksjon kan man forstå en situasjon totalt ulikt i den samme konteksten. ”Det som var veldig vanskelig var kommunikasjon og da ikke bare på grunn av språket, men også fordi man forskjellige måter å uttrykke seg på(...)” Beate viser her at man har ulike måter å kommunisere på og hun fortalte at det tok tid for henne å forstå hvordan det kommuniseres i andre land. Utfordringer rundt kommunikasjon er et velkjent fenomen innenfor kulturteori og litteratur i internasjonal samhandling eller samarbeid.

6.5 Flat struktur versus hierarki

Mange organisasjoner og institusjoner har en hierarkisk struktur, men med et demokratisk styre. I vertslandene til flere av informantene var både nasjonalstaten og organisasjonene preget av hierarkisk struktur og hierarkiske styringsformer som skiller fra en norsk forståelseshorisont.

”(...) og det med hierarkiet. Med det at alt må avgjøres av øverste leder. Veldig lite makt som lå hos de frivillige nederst. Det var en veldig uvant måte å jobbe på og veldig uvant. Så vi tråkka nok på noen tær der fordi vi ikke var så vant til å ta hensyn til det hele tida.” Beate beskriver møtet med et hierarkisamfunn og en lokalforening bygd på hierarkisk struktur. Med norske referanserammer som innebærer mer flate strukturer innad i styringsformene, er det utfordrende å tilpasse og forstå et annet styringssystem. I intervjuene forteller flere av informantene at det ble viktig for dem å styrke de andre frivilliges posisjon i systemet. I Norge er Røde Kors Ungdom, som informantene er opplært av, satt sammen av lokallag, distriktråd, landsråd og ansatte.²⁸ Rådene er strukturert etter valg og de frivillige kan velge styremedlemmer og ledere. Organisasjonen skal ha et demokratisk styre.

Men det var vel egentlig ikke min rolle som ungdomsdelegat å endre på hierarkisystemet i XXX. Og det her er ikke noe som har med Røde Kors å gjøre, hele landet er bygd opp på den måten. Så det var nok litt på kanten av hva jeg som ungdomsdelegat skulle gjøre, men det var det jeg fikk lyst til å gjøre litt forandringer på. At de frivillige skulle få mer makt på en måte, ikke mer makt enn de ansatte, men mer makt enn det de hadde.

²⁸ www.rodekorsungdom.no

Beate anser det som verdifullt at de frivillige i landet hun arbeidet i skulle få mer innflytelse. Og hun forsøker å forhandle fra et individuelt nivå til noe med mer strukturelle nivåer. Hun forteller i intervjuet at der de hadde lyst til å ta styringa var det litt vanskelig. Partenes ønsker var motstridende: ” (...)for de frivillige hadde litt lyst til å prøve det her og synes det var veldig ålreit. Mens ledelsen og de ansatte synes nok de var litt vanskelig fordi de er vant til å kunne bestemme(...)” Beate ønsket at de andre frivillige skulle kunne få mulighet til å være med og bestemme hvilke aktiviteter de skulle gjøre og hvordan aktivitetene skulle utføres. Ledelsen motsa seg denne ordningen. ”(...) men vi fikk det igjennom, det ble tilslutt de frivillige som bestemte det, bestemte hvordan vi skulle gjennomføre dagen.” I Beates eksempel får de gjennomslag i forhandlingene om å ”myndiggjøre” de frivillige. Situasjonen det er snakk om handler om at Beate ønsket at de frivillige skulle kunne gjennomføre og planlegge en temadag. Eksempelet viser at den kjente praksisen, preget av demokratiske verdier, blir ansett som det riktige. Ved at de frivillige får mer innflytelse kan de bli mer likestilte.

I eksemplene som fortelles i materialet varierer det om informantene får forhandlet frem sine ideer eller ikke. ”Det var ikke så mye egentlig, vi måtte bare gi oss. Vi prøvde på en måte å megle, men da hadde ikke vi mye vi skulle sagt egentlig. Da var det bare å innse at vi ikke hadde kommunisert tydelig nok på forhånd hvordan vi hadde tenkt ting” (Christoffer). I fortellingene ønsker informantene å prøve ut arbeidsmetoder de kjenner fra Norge. Beate forteller at da de hadde komitémøter sammen med de andre frivillige forsøkte de idemyldring ved å sette opp gule lapper på veggen. Alle skulle skrive ideene sine og så skulle de samle lappene på en vegg. Beate sier at det ikke var så veldig lett å få til: ”Fordi de aldri hadde vært i nærheten av bruke sånne metoder før og de så ikke verdien av det.” Den inkluderende metoden syntes meningsløs i begynnelsen. De frivillige hadde en forventning om at Beate og hennes kollega skulle opptre som ledere. ”For dem var det mye enklere at en leder kunne fortelle de hva de skulle gjøre enn at de måtte sitte der å tenke selv og de tenkte kanskje at det har ikke så betydning hva jeg sier uansett eller.” Hun sier at de ble ansett som ledere, men de ledet ikke, ”vi satt ikke noen sånne konkrete ting; sånn skal vi gjøre det.” Ungdomsdelegatene ville ikke innta posisjonen som var forventet av dem. På slutten av oppholdet til Beate forteller hun at de frivillige syntes det var ålreit å få være med og bestemme. ”Jeg tror de likte det veldig godt etter hvert, når de forstod det.” Beate og den andre ungdomsdelegaten motsetter seg å følge forventningene fra et hierarkisk oppbygd samfunn. Ungdomsdelegatene ville ikke være autoritære ledere. Likevel bestemte de å gjennomføre møtene ved hjelp av

demokratiske og kjente metoder ved at alle skal ha noe å si. De ønsket å skape mest mulig likhet mellom seg selv og de frivillige.

Hylland Eriksen og Arntsen Sørheim (2006:153) har satt opp en linje mellom forskjellige verdiforankringer i moderne og tradisjonsbaserte samfunn, med vestlig moderne samfunn på den ene siden og et mer tradisjonsbaserte samfunn på den andre siden. Det moderne samfunnet kjennetegnes ved å være industrialisert, egalitært, byråkratisk, ikke-religiøst, kjernefamiliebasert og individ- og rettighetsorientert. Det tradisjons baserte samfunnet er mer basert på primærnæringer, personlige og familiebaserte organisasjoner, de er religiøse kollektivistiske, og skam- og pliktorienterte. Denne forenklende sammenligningen viser store motsetninger i grunnleggende verdier i forskjellige samfunn. Forskjellene kan få stor betydning i praktisk sosialt arbeid. I informantenes møte med andre styringsformer forsøkes det å forhandles mellom verdigrunnlag som er grunnleggende ulike.

6.4 Arbeid og fritid

Samtlige av informantene tok opp temaet fritid i fortellingene om dilemmaer i en internasjonal kontekst. Uten at jeg var opptatt av temaet viste fritid seg som en gjentakende kategori i materialet. Det ble lagt vekt på at det var utfordrende å skille mellom privatliv og profesjonelt liv. Noen av informantene opplevde at de var ungdomsdelegater tjuetimer i døgnet, og derfor ble skillet mellom jobb og fritid også vanskelig. *"(...)Og det å være langt unna ditt eget sosiale nettverk som du har. Du kan ikke bare tenke nå er jeg lei og nå drar jeg hjem på middag mamma. Det kan man ikke."* Anne fremhever at arbeidet og oppholdet i en ny kontekst blir intenst og utfordrende. I tillegg til at hun møtte en ny kultur med andre praksiser enn hjemme, så var også det sosiale nettverket hennes borte. Hun sier at i Norge har hun muligheter til å få frirom, større muligheter og frihet, som gjør at hun ville taklet ting mye bedre. Når man jobber i et annet land får man både en ny profesjonell rolle og en ny privat rolle. Døhlie og Aga Askeland (2006) råder sosialarbeidere til å forberede seg på en ny livssituasjon som fører med seg store endringer. Sosialarbeideren må innta flere motstridende roller, som novise, ekspert og gjest i det nye dagliglivet (ibid). *"En annen ting er at når du drar og skal være ute så er det samtidig noen du forlater, så det kan også være utfordrende. Det er noe som man må tenke grundig på før man reiser for det kan skje private ting som sikkert kan bli tøft å håndtere hvis du er i utlandet."* Fredrik

I en ny kontekst forhandles nye roller, relasjoner og status. Hensyn til sikkerhetsregler og at man sosialiserer mye med kollegaer gjør at informantene opplever at grensene mellom profesjonell og privat viskes ut. Nye forutsetninger og endring av livssituasjon endrer informantenes handlingsalternativer og forståelse av seg selv. Jeg skal nå se på informantenes forståelse av sin rolle som ungdomsdelegat som betinger handlingsrepertoaret i den internasjonale konteksten.

6.6 Rollen som ungdomsdelegat

I denne analysen er det ikke relevant hvilke land informantene har arbeidet i, men hvordan deres bakgrunn som norske ungdomsdelegater påvirker deres forståelser i den gitte konteksten. Informantene forstår sin posisjon i lys av deres rolle som ungdomsdelegater. Å være ungdomsdelegat er en mellomting mellom ansatt og frivillig. En informant forklarer at den tvetydige rollen også gjør at det ble vanskelig å putte ungdomsdelegatene inn i en hierarkisk struktur som den lokale organisasjonen hadde.

Et sentralt kjennetegn i bistandsarbeid er at oppdragene er av midlertidig karakter (Drevland m.fl., 2002:129). Ungdomsdelegatene har en rolle som skal kunne trekke seg ut i etterkant og at prosjektene skal kunne fortsette uten deres tilstedeværelse. De fremhever at de ikke skal fylle et behov, men ungdomsdelegater skal være et tillegg. *"(...) Du har lyst, det er de du skal jobbe sammen med, de frivillige. Så du har ikke lyst til at de skal få en følelse av at du er ansatt sånn at du er ikke en av dem, for vi ville være en av dem."* Elin ytrer et ønske om å bli en del av gruppen frivillige som ungdomsdelegatene samarbeider med i vertslandet. Anne beskriver at man får en rolle som ungdomsdelegat, og at man aldri blir en del av gruppen sånn hundre prosent. Samtlige informanter tar opp utfordringen det er å komme som minoritet utenifra. Fortellingene skiller mellom oss og de andre. Bortsett fra Dorte som uttrykker seg som oftest med termen "vi". Som vist tidligere var ydmykhet og det å være en gjest viktige verdier for informantene.

Materialet taler også for at informantene forstår seg selv som mer handlende individer i Norge enn i landet de arbeidet i, Anne sier: *"Så da er det beste og bare lære, lære, lære, lære og skjønnne, skjønnne, skjønnne. I stedet for å gjøre noe produktivt og aktivt som man da ville gjort i en vanskelig situasjon i Norge(...)"* Anne forteller her om forskjellene med å jobbe som ungdomsdelegat internasjonalt sammenlignet med å jobbe frivillig her hjemme. Hun uttrykker

at i Norge ville man gjort noe produktivt og aktivt. Vil det da si at når man befinner seg på en ukjent arena arbeider man ineffektivt og passivt? Christoffer forklarer at betingelsene er annerledes: ”(...)betingelsene er annerledes enn hvis det skulle vært her (i Norge) fordi det er litt mer ufravikelige betingelser her enn det kanskje er der(...)” Dette kan altså forstås som at informantene forstår seg selv som mer aktive i Norge. I vertslandet er de i større grad pasifisert begrunnet i betingelsene for arbeidet og hvordan de forstår seg selv og den nye konteksten.

Det må også tas i betraktning at ungdomsdelegatprogrammet er for en begrenset tidsperiode og tidsrammen setter også premisser for informantenes erfaringer.

6.7 Oppsummering

De individuelle forhandlingene karakteriseres i forhold til ungdomsdelegatenes forståelser og de etterstreber av å flate ut maktstrukturer. Det synes avgjørende og verdifullt at forhandlingene skal foregå som en gjensidig byttehandel. I arbeidet er det nødvendig å komme fram til kompromisser og å tilegne seg nye kommunikasjonskoder for å bedre samarbeidet mellom kollegaer. Eksempler har vist oss hvordan informantene ilegger ulik betydning i termer og verdier. Å tilpasse seg en annen styringsform viser seg som en vesentlig utfordring i samtlige av informantenes fortellinger. Når konteksten endres, endres forståelsene. Informantene og organisasjonen danner ofte et ”vi” i etiske dilemmaer. I nye situasjoner forhandles informantenes vestlige verdigrunnlag med *de andres* verdigrunnlag. Samtidig synliggjøres informantenes egne verdigrunnlag i arbeidet og det skjer stadig parallelle forhandlinger om hvilke verdier som skal gjøres gjeldende. Organisasjonens formelle verdigrunnlag reforhandles i møte med utfordrende dilemmaer. I Dortes eksempel om verdige og uverdige mottakere opplever hun at hun har lite påvirkningskraft. Hun forsøker å forhandle med tradisjonens autoritet, med krefter hun ikke kan råde over. Christoffer og Beate forteller om situasjoner hvor de legitimerer å arbeide for endring i kraft av å styrke det frivillige arbeidet.

Jeg forstår det som at informantene opprettholder et problematisk skille mellom hjelperrollen og ydmykhet og respekt for vertslandet de arbeider i. Respekt for kulturen informantene er en gjest i veier tungt, men det kommer i strid med deres grunnleggende verdi om å hjelpe.

Nå skal jeg bevege meg fra Gadammers begreper til Foucaults maktbegrep for å utforske hvordan forhandlinger mellom ulike verdigrunnlag konstrueres og styres av andre aspekter enn informantenes individuelle forståelse. Blikket løftes dermed fra nærlesning av de transkriberte intervjuene til hvilke idealer og normer som synes å påvirke utformingen av informantenes arbeid. I neste kapittel analyseres mer overordnede strukturer som preger informantenes forståelser.

7. Den hjelpende novise

I dette kapittelet skal materialet analyseres i en større samfunnsmessig sammenheng. Maktbegrepet gir muligheten til å synliggjøre tanker, forestillinger, normer og ideologier som er med på å påvirke informantenes forståelse av forhandlinger mellom verdigrunnlag. Samfunnets idealer og normer er med på å forme individers forståelseshorisont og ved å sette empirien inn i en kontekst kan det hjelpe meg å få et bredere bilde på informantenes forståelse av internasjonalt sosialt arbeid for å svare på oppgavens problemstilling.

Jeg mener at informantene taler innenfor idealer som står i mot hverandre. På den ene siden ytres det: *"Vi er der for å bistå"* og på den andre siden etterstrebtes idealet om ikke å være en ekspert. Bistå betyr å hjelpe. Hvis en skal kunne hjelpe noen betyr det at man innehar en kompetanse en annen part ikke har, eller at man har ressurser som en kan bistå andre med, og som reflekterer allerede et asymmetrisk forhold.

Sosialt arbeid betraktes i utgangspunktet som et normativt foretak. Profesjonens yrkesetikk har røtter i det rettighetsteoretiske grunnlaget for velferdssamfunn som kan begrunnes i naturrettstenkning. Det er en grunnleggende verdiorientert tenkning om hva som er bra for enkeltindividet og samfunnet. Det er ikke utelukkende individets subjektive forståelse av det normative fenomenet. Moralens natur er allmenn og objektiv, ikke subjektiv (Hillestad, 2006:198-199). Fra Foucaults perspektiv er det de dominerende tankemønstrene som styrer for hva individet definerer som rett og galt, normalt og unormalt. Sosialt arbeids yrkesetiske retningslinjer blir ofte sett på som et virkemiddel for enhet for profesjonen. I forholdet mellom universelle og lokal forankrede verdier, kan verdier og etikk være mer splittende enn samlende (Healy 2007). I tillegg til yrkesetiske retningslinjer er sosialarbeidere og frivillige organisasjoner pålagt å følge internasjonale konvensjoner som for eksempel barnekonvensjonen og FNs verdenserklæring om menneskerettigheter.

"Mange kulturkonflikter kan ses i lys av motsetningen mellom regelbundet moral og en lojalitetsmoral, eller det moralfilosofene ville kalle en universalistisk og en partikularistisk moral" (Hylland Eriksen og Arntsen Sørheim:252). Healy (2007:12) skiller mellom to ytterpunkter i debatten om menneskerettigheter, den kulturellevistiske og universalistiske

posisjonen. Med et kulturrelativistisk utgangspunkt kan kulturen bare forstås ut i fra seg selv og konteksten er avgjørende. Fra et universalistisk utgangspunkt er konteksten ikke relevant fordi mennesker skal ha de samme rettigheter uansett bakgrunn (ibid.). Avsnittene ”Lokale kontekster” og ”Universelle verdier?” presenter idealer jeg mener preger informantens forståelseshorisonter i møte med den internasjonale konteksten.

7.1 Lokale kontekster

Gjennomgående i materialet vises det som karakteriseres som et viktig element i informantenes verdigrunnlag, nemlig ”ikke å være en ekspert”. Hva som legges i utsagnet varier, men samtlige gir uttrykk for at det handler om hva som anses som verdifullt når man arbeider i en annen kultur.

”Jeg skulle ikke være en ekspert, det var de som skulle gjøre arbeidet”

”Og de lokale jeg jobber med der er mye mer eksperter på sitt eget samfunn, sin egen kultur, og på sin egen jobbsituasjon enn hva jeg er”

”(...)det er ikke vi som sitter med rette løsninger, løsningene må finnes der og da.”

Utsagnene over kan virke som et uttrykk for informantenes forståelse av sin rolle som ungdomsdelegat. På den måten reflekterer utsagnene nærmest en slags ideologi for den frivillige yrkesutøvelsen. For meg ble fenomenet ”ikke å være en ekspert” interessant fordi utsagnet fremtones i materialet som et ideal og styrende premiss for internasjonalt sosialt arbeid. Informantene ytrer et ønske om å flate ut maktstrukturene og det synes som om de argumenterer både ut ifra sin posisjon som ungdomsdelegat, men også for å legitimere sitt arbeid. De konstruerer et ideal hvor alle er likestilte. Idealet skaper en idé om at ungdomsdelegatene skal være hjelpende noviser på en ukjent arena.

”Ikke å være en ekspert” kan stamme fra idègrunnlaget til sosialt arbeid om hjelp til selvhjelp og prinsippet om å starte der klienten er (Soydan 1993). I tråd med denne ideologien skal en sosialarbeider styrke klientene sine, ”uten å fortelle nødvendigvis hva personen skal gjøre og ikke gjøre” som Beate sier. En annen mulig kilde sier at sosialt arbeid verdsetter høyt å ha

respekt for andre kulturer. Idealet springer ut i fra både en moralsk posisjon og som en del av å effektivisere praksis (Healy, 2007:23).

”Recognizing diversity- Social workers should recognize and respect the ethnic and cultural diversity of the societies in which they practice, taking account of individual, family, group and community differences” (IFSW og IASSW etiske retningslinjer punkt 4.2.1, i Healy, 2008:375).

Ved å innta en rolle som en hjelpende novise søker informantene å innfri idealet om respekt for kulturen. Ungdomsdelegatene definerer ikke seg selv som ekspert, og de etterstreber å være på samme nivå og å skape et fellesskap både med de lokale frivillige som de samarbeider med og menneskene de skal hjelpe. De forteller om et ideal innenfor internasjonalt sosialt arbeid som et ønsket utgangspunkt for arbeidet. Det kan synes som det dannes et ideal om likeverd og respekt som søker å fjerne maktrelasjonene som befinner seg individuelt og strukturelt i internasjonalt sosialt arbeid.

Christoffer vektlegger ydmykhet som en viktig verdi i internasjonalt sosialt arbeid:

Ja, det er kanskje en ydmykhet. Når det går på internasjonalt sosialt arbeid i hvert fall at vi, den følelsen man kan få at vi herfra reiser ut til fattige land og at vi er klar over at vi kan få den rollen at vi blir tilskrevet egenskaper i form av at vi kommer fra Norge, men at vi skal være veldig bevisste den rollen vi har. (...) Det jeg tenker generelt er viktig når det gjelder internasjonalt arbeid at det er ikke vi som sitter med rette løsninger, løsningene må finnes der og da. Og vi er med å bidra på ulike måter og. At vi som ungdomsdelegater, det må på en måte være en dialog der, ikke en overkjøring eller noe sånt.

De andre informantene er også opptatte av ydmykhet med variasjon i hvordan de ordlegger seg; det å være høflig eller en gjest i en annen kultur. De anser det som verdifullt og riktig å opptre respektfullt, åpent og ærlig når man arbeider med internasjonalt sosialt arbeid.

Idealet om den hjelpende novise markeres i mange sitater:” *det er i hvert fall viktig den der tanken på at utviklingen er ikke noe vi skal komme med, det er noe som må skje der.*”

Gjennom kritikken som er blitt rettet mot vestens dominans må stadig vestlige sosiale konstruksjoner legitimere seg selv. Gjennom fortellingene kommer det tydelig fram at det er et skjevt forhold mellom vestlige frivillige arbeidere og lokale frivillige, men maktaspektet forsøkes å oppheves ved hjelp av å tale om respekt, ydmykhet, hjelp og ikke å være en ekspert. Dette legitimerer informantenes posisjon.

Beate: Hvis vi hadde kommet som bedrevitere og forklart de hvordan det skal gjøres, hadde vi møtt mye motstand, da hadde vi ikke fått gjort noe der uansett. Det er helt tydelig, i XXX så var de veldig vare på det med å bli fortalt om hvordan ting skal gjøres, men samtidig så kom vi automatisk i en ekspertrolle også.

S: Ja?

Beate: Fordi de er vant til at hvite mennesker skal være eksperter(...)

Beate forteller her om møte med en forventning om at vestlige og hvite mennesker skal være eksperter. Utsagnet speiler historiske etablerte dominansforhold i samfunnet.

Ungdomsdelegatene snakker åpent om at det skjeve forholdet må flates ut og at det fortsatt ligger forventninger til at hvite vestlige skal innta ekspertroller. Og med idealet om den hjelpende novise uttrykker informantene et ønske om at disse maktaspektene skal oppheves.

7.2 Universelle verdier?

”Universalisme er en doktrine som gjelder for alle ting og alle mennesker til enhver tid og i alle situasjoner.”²⁹ Samtidig som informantene tilstreber å forholde seg til idealet om å respektere den kulturelle konteksten, vektet universelle idealer tungt, for eksempel verdier som likhet, likeverd og humanitet. Røde Kors sitt verdigrunnlag, i likhet med mange andre vestlige organisasjoner, og etiske dokumenter som IFSW og IASSW sine yrkesetiske grunnlagsdokumenter er tett knyttet til menneskerettighetserklæringen.

Informantenes fortellinger gir et inntrykk av en generell positiv enighet om Røde Kors sitt verdigrunnlag. Denne oppslutningen som jeg har drøftet i kapittel 5 kan ses som et uttrykk for en utbredt holdning eller en nesten hegemoni diskurs. En hegemonisk diskurs betyr at en diskurs alene dominerer hvor det tidligere har vært konflikt mellom andre kjempende diskurser (Jørgensen og Philips, 2008:61). Røde Kors har vedtatt prinsipper som anses som nødvendige og sanne. Eksemplene som har vist hvor informantene etterstreber likhet og likeverd synliggjør universelle verdier. Det kan ligge mye makt gjennom å handle i samsvar med disse etiske retningslinjer. Normer og konvensjoner vedtatt av formelle organer setter føringer for hva som er rett eller galt for alle. De verdigrunnlag som blir ansett som sanne av majoriteten fungerer som styringsdokumenter som er ansett som moralsk riktige og reproduseres igjen og igjen. Gray m.fl. (2008) nevner for eksempel ISSAW sitt vedtak om at en global standard for utdannelsen av sosialarbeidere er et resultat av globaliseringen og som

²⁹ www.fn.no

nedtoner betydningen av den lokale konteksten. Globalisering fører med seg trenden om universelle løsninger og standarder.

Samtidig som informantene forhandler med mer overordnede universelle verdier i den lokale konteksten synliggjøres også informantenes vestlige og norske forforståelser som de bringer med seg. Om dette er et eksempel at Fredrik sier: *"(...)man vil ha et resultat å vise til"*. Gjennom forventinger og idealer til seg selv kommer den norske arbeidsmoralen og vestlige idealer for hvordan man jobber til syne i materialet. Utsagn som *"de ikke nødvendigvis late"* og *"de arbeidet på en måte vi ikke var vant til"* speiler informantenes forforståelse av hvordan arbeid *bør* gjøres. Vanlige tankemønstre og synspunkter preger samfunnsborgerne til visse holdninger og en arbeidskultur.

Anne sier: *"(...) I stedet for å gjøre noe produktivt og aktivt som man da ville gjort i en vanskelig situasjon i Norge "* En forforståelse om riktig praksis skaper en avstand i hvordan de andre gjør det kontra hvordan nordmenn ville ha gjort det. I kapittel seks inneholder mange av informantenes fortellinger sammenligninger mellom kjente og ukjente praksiser. Fredrik er opptatt av forskjellene mellom kulturer gjennom hele intervjuet og forklarer at nordmenn er veldig rasjonelle; *"gjør man det så skjer det."* Og han fremhever at det ikke nødvendigvis er tankegangen alle andre steder. Fredrik forteller som eksempel at hvis en nordmann møter en far som kjører bil med barnet sitt på fanget uten bilbelte, så vil nordmannen si at det ikke er så lurt og faren vil svare *"Insha' Allah"*, om Gud vil. *"(...)Nordmenn er veldig "step by step" og logiske, men når jeg sier det er det lett å virke bedre enn andre, men det er sen sånn typisk ting(...)"* Fredrik fremstiller den norske tankegangen som den logiske og rasjonelle, og setter den opp mot den lokale praksis og tankegang. Ulikhetene kan være utfordrende i samarbeid og samhandling med mennesker fra andre kulturer og i forhandlinger mellom verdigrunnlag i praksis.

Informantene har med seg sin forståelseshorisont og tradisjonen de er en del av har de alltid med seg i møte med nye kontekster. Den praksis informantene kjenner anses som god praksis. De forteller at nordmenn er rasjonelle, logiske, effektive og strukturerte. De bruker sine kjente praksiser for å kunne forstå noe annet i møte med andre kulturer og nye praksiser endres forståelseshorisontene. Informantene lærer nye og andre måter å arbeide på. Deres forforståelse, som drøftet i *"Lokale kontekster"*, er *"ikke å være en ekspert"*, men å være åpne og respektere den kulturelle konteksten. I utfordrende situasjoner blir det likevel ofte

vanskelig å tilpasse seg at praksisen ikke er slik informantene er vant til eller at situasjonen er et brudd med deres vestlige universelle verdier. I Gadammers tenkning kan vi aldri befri oss eller gjennomskue våre egne forståelsesmåter. Forestillinger og idealer som naturaliseres og internaliseres produserer og reproducerer makt ved å utelukke noe annet.

I følge Foucault kan vi ikke tre ut av makten, makt ligger mellom oss. Forhandlingene mellom ulike verdigrunnlag påvirkes av dominerende tankemønstre både de som informantene har med seg, men også av de tankemønstrene informantene møter i vertslandet. Informantenes talehandlinger viser deres vestlige idealer. I forhandlingene forsøker informantene å forhandle frem verdier som er kjente og sanne for dem, samtidig som de må tilpasse seg den kulturelle konteksten. Som drøftet i kapittel 2, diskuteres det om hvordan internasjonalt sosialt arbeid skal defineres, og om det er legitimt og relevant å anvende metoder som er av universell egenart. Said [1978] (2004) mener at imperialismen fortsatt eksisterer ikledd nye ord og uttrykk. De gamle maktstrukturene reproduceres og opprettholdes tilslørt med ett nytt språk; fra kolonistyre til hjelp eller bistand. Det ligger makt ved å handle i samsvar med universelle verdier. Midgley (2008) sier at det har skjedd en endring i internasjonalt sosialt arbeid. Informantene taler eksplisitt om makt, som kan bety at de har kunnskap om historiens og samtidens maktforhold. Men de forsøker å flate ut dette aspektet ved å identifisere seg med idealet om den hjelpende novise.

7.3 Motsetningsfylte idealer og komplekse realiteter

I avsnittet ”Verdige og uverdige trengende” viste jeg et eksempel fra Dortes arbeid hvor hun prøvde å få gitt gatebarn medisinsk hjelp. Da jeg spurte om hvordan situasjonen opplevdes i forhold til hennes egne verdier svarte hun:

Ja, altså jeg som norsk kvinne som er opptatt av, og vant med at alle liv er verdt like mye, selv om vi har utfordringer her og. Ble jeg mektig provosert og ganske forbanna når folk sier at han er bare enategutt, det ikke noe vits. Jeg blir konfrontert med mine egne holdninger da(...)

Som vestlig kvinne har hun med seg en forståelse av at det er signifikant at menneskerettighetene blir opprettholdt, at alle mennesker er likestilt og skal behandles rettferdig. Hun forteller videre at hun vet at det er liten vits å bli sint.

Jeg tror at min erfaring var at så lenge man klarer å beherske temperamentet, smile, være hyggelig og vise at man jobber hardt(...) Ved å gjøre alle disse tingene så får man respekt og folk blir villige til å hjelpe deg og folk ser at det du gjør, at det faktisk er et behov der som ingen andre dekker og folk ønsker å hjelpe deg.

Dorte har tillagt seg en kulturell kompetanse i hvordan hun kan forhandle frem forandring. Det kan synes som Dorte har en forståelse som består både av universelle verdier, samtidig som hun ønsker å ta hensyn til den kulturelle konteksten. Ved å handle høflig og jobbe målrettet kan hun få til forandring. Dorte og hennes kollegaer fikk etter mye arbeid en formell avtale mellom XXX Røde Halvmåne og Universitetssykehuset i byen de arbeidet i. Sykehuset skal bistå med medisinsk hjelp og medisiner til gatebarna. Under intervjuene spurte jeg om noen av de utfordrende situasjonene eller dilemmaene løste seg og samtlige av informantene svarte nei. I flere av fortellingene fikk de forhandlet frem kompromisser. Mange av fortellingene dreide seg om dilemmaer på individnivå, men som er innleiret i kulturelle tradisjoner, konflikter og som favner mer strukturelle nivåer som for ungdomsdelegatene kan ha vanskligheter med å påvirke. Som Dorte fortalte er utfordringen med alvorlig syke barn og hjemløse barn svært stor i vertslandet, og det forsvinner ikke, og arbeidet hun gjorde var en form for nødhjelp og skadebegrensning.

Jeg har forsøkt å vise de kontinuerlige forhandlingene og bevegelsene mellom verdigrunnlag i informantenes samhandling på en fremmed arena. Idealene som nå er skissert opp påvirker forhandlings- og handlingsmulighetene til informantene. Informantene identifiserer seg med ”den hjelpende novise”-idealet siden denne er forenelig med deres idealer. I kontrast står de universelle og vestlige verdier som allerede har bestemt hva som er riktig, disse idealene er også en del av deres identitet og forståelseshorisont, samtidig som idealene strider mot idealet ”den hjelpende novise”.

Det kan virke som informantene ønsker å ta avstand fra den vestlige dominerende ”fasit”, samtidig som det er utfordrende i situasjoner der Røde Kors sine og ens norske verdier fremtrer som sanne. Informantene forhandler med motstridene idealer som kan synes å være utfordrende å forene.

7.4 Oppsummering

Informantenes forståelse må ses i en samfunnsmessig kontekst. Dermed kan vi se hvordan idealer, normer og verdier er delte forutsetninger. Gjennom analysen tegnes to motstridende idealer informantene forhandler mellom. Avsnittet ”Lokale kontekster” tar for seg utsagnet ”ikke å være en ekspert” som fremkommer som et styrende premiss og ideal for informantenes handlingsalternativer. I avsnittet ”Universelle verdier?” har jeg forsøkt å vise noen universelle idealer og deres norske forforståelse som preger informantens forståelse. Kapitlet fremhever at hver enkelts forståelse og forhandlinger må ses i en større sammenheng.

De ulike samfunnsidealene preger ungdomsdelegatenes forståelseshorisont og former deres fordommer som virker inn i forståelse av noe annet. I tråd med Gadamer kan vi metaforisk se hvordan informantenes isolerte meningsintensjonaliteter inngår i helhetens bærende kontinuitet.

8. Avslutning

Formålet med denne oppgaven var å synliggjøre ungdomsdelegaters forhandlinger i utførelsen av internasjonalt sosialt arbeid. Med et intersubjektivt og eksplorerende utgangspunkt har jeg studert informantenes fortellinger. Denne studiens kunnskapsmål har vært å utforske noen temaer som var betydningsfulle for informantene og som ble fremtredende i analysearbeidet. Ved å synliggjøre variasjonen i materialet har jeg ønsket å få fram mangfoldet.

Analysen har synliggjort informantens oppslutning om Røde Kors sitt verdigrunnlag. Informantene reflekterte særlig rundt humanitets-, nøytralitets- og frivillighetsprinsippet. De ser på verdigrunnlag som et fenomen som både er eksplisitt, men også selvfølgegjort og internalisert. Informantene reflekterer videre rundt verdigrunnlagets sterke og svake sider, eksempelvis i at det omtales som både beskyttende og begrensende. Samtidig viser de at de har svært individuelle oppfatninger av verdier og prinsippene til organisasjonen. Ungdomsdelegatene opplever konflikt mellom egne og organisasjonens verdier i praksis og skiller mellom disse.

Materialet speiler erfaringer fra et spenningsfelt som plasserer sosialarbeideren i stadig krysspress mellom verdigrunnlag. Dilemmaene favner utfordringene vedrørende kommunikasjon, å være en del av hierarkiske systemer, skille mellom arbeid og fritid, verdige og uverdige aktører og samarbeid. Temaene informantene tar opp i historiene sine er gjenkjennbare fra litteraturen om internasjonalt sosialt arbeid og flerkulturelle temaer (Antczak og Helle Johansen 2007; Døhlie og Aga Askeland 2006; Healy 2008; Hylland Eriksen og Arntsen Sørheim 2006).

Gadamers begreper har hjulpet meg til å se dynamikken i hvordan forståelseshorisontene kan endres. Og jeg har sett hvordan informantens fordommer og forforståelse spiller inn i forståelse av noe nytt. Deres egen forståelseshorisont setter også grenser for og betinger praksis. Samtidig har Foucaults maktbegrep synliggjort kollektive forståelser og idealer som også preger informantenes forståelse. Forforståelsen og fordommene de har med seg hjemmefra blir tydeliggjort i ukjente kontekster. Det dannes nye forståelser og det forhandles om hvilke verdier som skal være gjeldene. Ved at informantene stadfester noe som verdifullt utelukker de også hva som ikke er verdifullt. Forhandlingene mellom ulike verdigrunnlag

påvirkes av dominerende tankemønstre både som informantene har med seg, men også av tankemønstrene informantene møter i vertslandet.

Sosialt arbeid som tradisjon søker å tilstrebe en global identitet, gjennom globale definisjoner og standarder, og flere kritikere hevder at det er en videreføring av kolonialiseringen. Gjennom internasjonale organisasjoner forblir profesjonen taus og søker å ha en fot i hver leir ved å være relevant både universelt og kulturelt (Gray og Coats, 2008:271). På samme måte virker det for meg at informantene blir stående mellom motstridende idealer. Informantene ønsker ”ikke å være en ekspert”, men i utfordrende situasjoner fremtrer Røde Kors sitt verdigrunnlag og deres norske verdier som det sanne. Informantene forhandler med motstridende idealer som kan synes utfordrende å forene, ikke minst i utformingen av praksis.

8.1 Avsluttende refleksjoner

Denne oppgaven har stilt spørsmålsteget ved hvordan skal man gå frem i utfordrende situasjoner i en ukjent kontekst? Er det dine, mine eller våre verdier som har betydning? Skal man ta individuelle eller kollektive hensyn? Min studie undersøker hvordan verdier spiller inn på avgjørelsesstrategier og ønsker å gi en større forståelse for mulige dilemmaer. Analysen viser at informantene dras imellom mer overordnede universelle idealer og idealet om ”den hjelpende novise”. Analysen framkaller dermed noen overordnede tanker som kan bidra til å få fatt i utformingen av forhandlinger mellom verdigrunnlag:

Gjennom handling gjøres forhandling

I vår daglige praksis forhandler vi mellom ulike verdier. Gjennom handlinger og avgjørelser søker sosialarbeidere å skape endring og forbedring. Forhandling er samhandling og kommunikasjon som inngår i bestrebelsene på å skape gjensidig forståelse av en situasjon. I en internasjonal kontekst må vi i tillegg søke å forstå og tilegne oss nye kommunikasjonsskoder, møte andre tilnærminger til arbeid og ha kjennskap til andre strukturer og kulturer. Gjennom bevisstgjøring av forståelsen vi har med oss kan man skape en større åpenhet i møte med ukjente arenaer.

Finne en plass i midten

Ethvert dilemma er kontekstuel. Hvordan vi går frem og hvorfor vi handler som vi gjør er individuelt og kommer an på betingelser i situasjonen. I situasjoner som oppleves som utfordrende må vi forhandle mellom verdier, og ta et valg ut i fra kontekst og overbevisning om hvilke verdier som skal prioriteres og hvilke verdier som må underordnes. For å kunne ta del i en ny kultur og imøtekomme motstridende idealer synes det nødvendig å komme fram til arbeidsmetoder og løsninger som kan samarbeides om. Gjennom forståelse kan vi finne en plass i midten eller finne nye tilnæringer som kan utvikle arbeidet.

Gjensidig samarbeid avhenger av synliggjøring av verdigrunnlag

Sosialarbeidere står i spenningsfeltet mellom å være kontrollører og hjelpere. I internasjonalt sosialt arbeid er det individuelle og strukturelle maktrelasjoner. Å være bevisst sine egne verdier og tradisjon er ikke en selvfølgelighet, noen ganger ”bare vet vi” hvordan vi skal handle. Verdigrunnlag kan komme tydeligere frem i møte med andre kulturer. Ens egne idealer er ikke nødvendigvis de samme idealene for en annen. Synliggjøring av verdigrunnlag kan åpne for forståelse og bidra til å etablere større gjensidighet mellom partene. Funnene fordrer kontinuerlig bevisstgjøring av etiske refleksjoner i det praktiske arbeidet. En tydeliggjøring av våre verdier kan bidra til en mer nyansert forståelse av andre praksiser i ukjente kontekster.

Litteraturliste

- Andenæs, Agnes. 2008. Generalisering: Om ringvirkninger og gjenbruk av resultater fra en kvalitativ undersøkelse. I *Kjønn og fortolkende metode. Metodiske muligheter i kvalitativ forskning*. Hanne Haavind (red.), 3.opplag. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Antczak, Helle og Johansen, Helle. 2007. *Socialt arbeid i et globalisert samfund*. Utfordringer til en profession. Fredriksberg: Forlaget Samfunnsliteratur
- Briskman, Linda. 2008. Decolonizing Social Work in Australia: Prospect or illusion. I Gray, Mel, John Coates og Michael Yellow Bird. *Indigenous Social Work around the World. Towards Culturally Relevant Education and Practice*. Hampshire: Ashgate
- Christensen, Tom, Per Lærgreid, Paul G. Roness og Kjell Arne Røvik. 2007. *Organisasjonsteori for offentlig sektor*. 3.utgave. Oslo: Universitetsforlaget
- Chu, William C.K, Ming-sum Tsui og Miu-chung Yan. 2009. Social work as a moral and political practice, *International Social Work* 3:287-298
- Congress, Elaine og Donna McAuliffe. 2006. Social work ethics. Professional codes in Australia and the United Sates. *International Social Work* 2:151-164
- DiFranks Nelson, Nikki. 2008. Social Workers and the NASW Code of Ethics: Belief, Behavior, Disjuncture. *Social Work* 2:167-176
- Drevland, Wenche, Helene Hanssen og Ingrid Tjoflåt. 2002. Dilemmaet mellom rollen som gjest og rollen som ekspert. I *Profesjon og fag – sosionomkompetanse i utvikling*. Hallgerd Conradi og Jorunn Vindegg (red.). Volda: Seksjonsrådet for sosionomer i Fellesorganisasjonen for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere
- Dybvig, Dagfinn Døhl og Dybvig, Magne. 2000. *Det tenkende mennesket. Filosofi- og vitenskapshistorie med vitenskapsteori*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag

- Døhlie, Elsa og Aga Askeland, Gurid (Red.). 2006. *Internasjonalt sosialt arbeid. Innsats på andres arena*. Oslo: Universitetsforlaget
- Foucault, Michel. 1999. *Diskursens orden*. Tiltredelsesforelesning holdt ved Collège de France 1970. Oslo: Spartacus
- Foucault, Michel. 2008. *Overvåkning og straff*. Utgitt første gang i 1977, 4. opplag. Gyldendal Akademisk
- Gadamer, Hans-Georg.[1960] 2007. *Sannhet og metode. Grundtræk af en filosofisk hermeneutik*. Oversettelse, innledning og noter ved Jørgensen, Arne. Århus: Academica
- Gadamer, Hans-Georg. [1960] 2010. *Sannhet og metode. Grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk*. 6.opplag. Oslo: Pax Forlag
- George, Vic og Paul Wilding. 2002. *Globalization and Human Welfare*. New York: Palgrave Macmillan
- Gray, Mel og Hohn Coats. 2008. Conclusion. I Gray, Mel, John Coates og Michael Yellow Bird. 2008. *Indigenous Social Work around the World. Towards Culturally Relevant Education and Practice*. Hampshire: Ashgate
- Gray, Mel, John Coates og Michael Yellow Bird. 2008. *Indigenous Social Work around the World. Towards Culturally Relevant Education and Practice*. Hampshire: Ashgate
- Grosvold, Kjersti Marie. 2007. Ethical dilemmas in international social work. Thesis submitted for the master degree in International Social Welfare and Health Policy. Faculty of social sciences, Oslo University College
- Guldbrandsen, Liv Mette. 1998. *I barns dagligliv. En kulturpsykologisk studie av jenter og gutters utvikling*. Oslo: Universitetsforlaget

- Halvorsen, Knut og Stjernø, Steinar. 2008. *Work ,Oil and Welfare. The Welfare State in Norway*. Oslo: Universitetsforlaget AS
- Healy, Karen. 2009. *Sosialt arbeid i teori og kontekst. En grundbog*. København: Akademisk Forlag
- Healy, Lynne M. 2008. *International Social Work. Professional Action in an Interdependent World*. New York: Oxford University Press
- Healy, Lynne M. 2007. Universalism and cultural relativism in social work ethics. *International Social Work* 50:11-26
- Hillestad, Torgeir M. 2006. Sosialt arbeid –årsak, norm og vitenskap. 2006. I *Fasetter av sosialt arbeid*. Omre, Cecilie, Liv Schjelderup og Reidar S. Østerhaug (red). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag
- Holgernes, Bjørn. 1997. *Brytninger i moderne vitenskapsfilosofi*. Bergen: Fagbokforlaget
- Hylland Eriksen, Thomas og Torunn Arntsen Sørheim. 2006. *Kulturforskjeller i praksis. Perspektiver på det flerkulturelle Norge*. 4.utgave, 1.opplag. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Høstmælingen, Njål. 2005. *Hva er menneskerettigheter?* Oslo: Universitetsforlaget AS
- Haavind, Hanne (red.). 2007. *Kjønn og fortolkende metode. Metodiske muligheter i kvalitativ forskning*. 1.utgave, 3.opplag 2007. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Ife, Jim. 2001. *Human rights and social work : towards rights-based practice*. Cambridge: University Press

- Jørgensen, Arne. 2007. I *Sandhet og metode. Grundtræk af en filosofisk hermeneutik*. Århus: Academica
- Jørgensen, Marianne Winther og Philips, Louise. 1999. *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde Universitetsforlag: Samfundslitteratur (fotnote 4)
- Krogh, Thomas. 2009. *Hermeneutikk. Om å forstå og fortolke*. 1. utgave, 1 opplag. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Krogh, Thomas. 1996. *Historie, forståelse og fortolkning*. Oslo: Ad Notam Gyldendal
- Kvale, Steinar. 2006. *Det kvalitative forskningsintervju*. 1. utgave 1997, 9.opplag 2006. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Langergaard Li, Luise, Barlebo Rasmussen, Søren og Sørensen, Asger. 2006. *Viden, videnskap og virkelighet*. Gylling: Forlaget Samfunns litteratur
- Leirvik, Oddbjørn og Åse Røthing (red). 2008. *Verdier*. Oslo: Universitetsforlaget
- Levin, Irene. 2006. *Hva er sosialt arbeid?* 2.utgave. Oslo: Universitetsforlaget AS
- Lingås, Lars Gunnar. 2007. *Etikk og verdivalg i helse- og sosialfag*. 3.utgave, 4.opplag. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Lindholm, Tore. 2001. Kultur, verdier og menneskerettigheter. I Hylland Eriksen, Thomas (red) *Flerkulturell forståelse*. 2.utgave. Oslo: Universitetsforlaget
- Lorentzen, Håkon. 2008. *Visjoner og virkelighet*. Røde Kors: Samfunnsanalyse 2007. Rapport 2008:6. Oslo: Institutt for samfunnsforskning

- Lorentzen, Håkon og Jon Rogstad. 1994. *Hvorfor frivillig? Begrunnelser for frivillig sosialt arbeid*. Rapport 1994:11. Oslo: Institutt for samfunnsforskning
- Lyons, Karen, Kathleen Manion og Mary Carlsen. 2006. *International perspectives on social work. Global conditions and local practice*. New York: Palgrave Macmillan
- Midgley, James. 2008. Promoting Reciprocal International Social Work Exchanges: Professional Imperialism Revisited. I Gray, Mel, John Coates og Michael Yellow Bird. 2008. *Indigenous Social Work around the World. Towards Culturally Relevant Education and Practice*. Hampshire: Ashgate
- Midgley, James. 1997. *Social Welfare in Global Context*. California: SAGE Publications
- Payne, Malcom og Gurid Aga Askeland. 2008. *Globalization and International Social Work. Postmodern Change and Challenge*. Hampshire: Ashgate
- Pictet, Jean. [1979] (1980). *Røde Kors Prinsippene*. Norges Røde Kors: Fuglseth og Lorentz A.S
- Repstad, Pål. 2007. *Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag*. 4.reviderte opplag. Oslo: Univesitetsforlaget
- Ringdal, Kristen. 2007. *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. 2.utgave. Bergen: Fagbokforlaget
- Said, Edward W. [1978] 2004. *Orientalismen. Vestlige oppfatninger av Orienten*. Oversatt av Anne Aabakken. Oslo: Cappelen
- Schaaning, Espen. 2010. Fordord i *Sannhet og metode. Grunntrekk i en filosofisk hermneutikk*. Hans-Georg Gadamer. 2010 [1960]. Oslo: Pax Forlag
- Soydan, Haluk. 1993. *Det sociala arbetets idèhistoria*. Lund: Studentlitteratur

Silverman, David. 2010. *Qualitative research*. London ; Thousand Oaks, California: Sage Publications

Thagaard, Tove. 2009. *Systematikk og innlevelse. En innføring I kvalitativ metode*. 3.utgave. Bergen: Fagbokforlaget

Tripodi, Tony og Miriam Potocky-Tripodi. 2007. *International Social Work Research. Issues and Prospects*. New York: Oxford University Press

Widerberg, Karin. 2001. *Historien om et kvalitativt forskingsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget

Wollebæk, Dag, Per Selle og Håkon Lorentzen. 2000. *Frivillig innsats. Sosial integrasjon, demokrati og økonomi*. Bergen: Fagbokforlaget

Aadland, Einar. 2003. *Etikk for helse- og sosialarbeidarar*. 3.utgave. Oslo: Det Norske Samlaget

Fotnoter

Kapittel 1, Innledning

- 1) Payne, Malcom og Gurid Aga Askeland. 2008. *Globalization and International Social Work. Postmodern Change and Challenge*. Hampshire: Ashgate
- 2) <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kkd/dok/nouer/2006/nou-2006-15/4/6/2.html?id=392116>
(lastet ned fra nettet 10/2 2010)
- 3) <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/tema/utviklingssamarbeid/sentrale-utviklingsaktorer.html?id=115244>
(lastet ned fra nettet 27/1 2010)
- 4) http://www.rodekors.no/Om_Rode_Kors/
(lastet ned fra nettet 11/2 2010)

Kapittel 2, Internasjonalt sosialt arbeid

- 5) <http://www.ifsw.org/f38000032.html>
(lastet ned fra nettet 24/4 2010)
- 7) <http://www.ifsw.org/p38000208.html>
(lastet ned fra nettet 28/1 2010)
- 8) <http://www.dokpro.uio.no/perl/ordboksoek/ordbok.cgi?OPP=etikk&ordbok=bokmaal&alfabet=n&renset=j>
(lastet ned fra nettet 11/2 2010)
- 9) <http://www.fo.no/getfile.php/Filer/01%20FO-sentralt%20filer/Trykksaker/yrkesetisk.pdf>
(lastet ned fra nettet 11/2 2010)

- 10) <http://www.ifsw.org/en/p38000324.html>
(lastet ned fra nettet 11/2 2010)
- 11) <http://www.ifsw.org/en/p38000324.html>
(lastet ned fra nettet 11/2 2010)
- 12) http://www.rodekors.no/Om_Rode_Kors/Rode_Kors_internasjonalt/
(lastet ned fra nettet 5/5 2010)
- 13) [http://www.icrc.org/Web/Eng/siteeng0.nsf/htmlall/p0513/\\$File/ICRC_002_0513.PDF](http://www.icrc.org/Web/Eng/siteeng0.nsf/htmlall/p0513/$File/ICRC_002_0513.PDF)
ICRC publication 1996, ref 0513
(lastet ned 25/2-2010)
- 14) [http://www.rodekors.no/Om_Rode_Kors/Rode_Kors_prinsipper_og_verdier/Universalitet /](http://www.rodekors.no/Om_Rode_Kors/Rode_Kors_prinsipper_og_verdier/Universalitet/)
(lastet ned 11/5 2010)
- 15) <http://www.dokpro.uio.no/perl/ordboksoek/ordbok.cgi?OPP=imperialisme&ordbok=bokmaal&alfabet=n&renset=j>
(lastet ned fra nettet 10/2 2010)

Kapittel 3, Teoretisk forståelsesramme

- 16) <http://www.snl.no/hermeneutikk>
(lastet ned fra nettet fredag 27/11-2009)
- 17) <http://www.dokpro.uio.no/perl/ordboksoek/ordbok.cgi?OPP=hermeneutikk&ordbok=bokmaal&s=n&alfabet=n&renset=j>
(lastet ned fra nettet torsdag 19/11-2009)
- 18) Se Jørgensen, Marianne Winther og Phillips, Louise i litteraturliste
- 19) http://www.rodekors.no/Om_Rode_Kors/Rode_Kors_internasjonalt/
(lastet ned fra nettet tirsdag 8/12-2009)

Kapittel 4, Metode og forskningsdesign

20) Se vedlegg nr 1

21) http://www.rodekors.no/ungdom/Aktiviteter/Internasjonal-ungdomsutveksling/Hva_er_Internasjonal_ungdomsutveksling/Hvordan_bli_ungdoms_delegat/

(lastet ned fra nettet 6/5 2010)

22) Se vedlegg nr 2

23) Se vedlegg nr 3

24) Se vedlegg nr 4

Kapittel 5, Analyse

27) [http://www.dokpro.uio.no/perl/ordboksoek/ordbok.cgi?OPP=innlysende&ordbok=bo
kmaal&alfabet=n&renset=j](http://www.dokpro.uio.no/perl/ordboksoek/ordbok.cgi?OPP=innlysende&ordbok=bokmaal&alfabet=n&renset=j)

(lastet ned fra nettet 29/3 2010)

Kapittel 6, Analyse i en kontekst

28) <http://www.rodekors.no/ungdom/Om-Rode-Kors-ungdom/Organisering/>

(lastet ned fra nettet 30/3 2010)

Kapittel 7, Den hjelpende novise

29) <http://www.fn.no/Temaer/Menneskerettigheter/Ideen-om-rettighetene>

(lastet ned fra nettet 4/7 2010)

Vedlegg 1: Behandling av personopplysninger

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hørfagnes gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 7
Fax: +47-55 58 96 6
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr: 985 121 8 1

Mona Sandbæk
Avdeling for samfunnsfag
Høgskolen i Oslo
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 OSLO

Vår dato: 19.10.2009

Vår ref: 22800 / 2 / LT

Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 15.10.2009. Meldingen gjelder prosjektet:

22800	<i>Forhandlinger og verdigrunnlag i internasjonalt sosialt arbeid</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Høgskolen i Oslo, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Mona Sandbæk</i>
Student	<i>Solveig Bråten</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

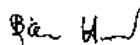
Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, vedlagte prosjektvurdering - kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

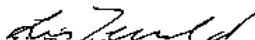
Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 14.05.2010, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henriksen

Lis Tenold

Utvalget omfatter personer som tidligere har arbeidet som ungdomsdelegater for Røde Kors, totalt 6 personer. Ungdomsdelegatene til Røde Kors er mellom 21-18 år.

Tilgang til informantene er gitt av Vibeke Vatne Larsen som er programkoordinator for ungdomsdelegatprogrammet.

Det gis skriftlig informasjon og innhentes skriftlig samtykke for deltakelse. Personvernombudet finner skrevet tilfredsstillende, men forutsetter at det angis dato for prosjektslutt, 14.05.2010. Personvernombudet ber om at revidert skriv ettersendes før det tas kontakt med utvalget.

Opplysningene samles inn gjennom personlig intervju. Innsamlte opplysninger registreres lydbånd. Lydbåndopptakene skal behandles elektronisk. Personvernombudet legger til grunn at bruk av privat pc er i tråd med Høgskolen i Oslo sine rutiner for datasikkerhet.

Innsamlte opplysninger anonymiseres ved prosjektslutt, senest 14.05.2010. Med anonymisering innebærer at navnelister slettes/makuleres, og ev. kategorisere eller slette indirekte personidentifiserbare opplysninger. Lydbåndopptak slettes.

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Ola Nordmann

Adresse

Postnummer

Oslo 15/10-2009

Solveig Bråten

Telefon:

Mail: sxxxxxx@sam.hio.no

Forespørsel om deltakelse i studie

Jeg er student på masterstudiet i sosialt arbeid ved Høgskolen i Oslo som holder på med et masterprosjekt om internasjonalt sosialt arbeid. Min veileder er Mona Sandbæk. Navnet og telefonnummeret ditt har jeg fått av Vibeke Vatne Larsen, og jeg håper at du vil delta i mitt prosjekt. Formålet med prosjektet er å få fram ungdomsdelegatene i Røde Kors sine egne opplevelser fra frivillig internasjonalt arbeid. Målet er at analysen av dette materialet kan bidra med å belyse hvordan man kan bli tryggere på å ta avgjørelser i vanskelige situasjoner i en annen kontekst.

Jeg ønsker å intervju deg som har arbeidet internasjonalt tidligere, om hva slags motivasjon du har hatt for å arbeide i utlandet, hvordan du opplevde arbeidet, og om hva slags erfaringer du gjorde deg. Intervjuet vil ta 1-1 ½ time. Vi kan gjennomføre intervjuet der det passer best for deg, som vi avtaler over telefon.

Deltakelsen i studiet er frivillig og du kan når som helst trekke ditt samtykke om å delta. Du trenger ikke å oppgi grunn for hvorfor du eventuelt vil trekke deg. Opplysningene du gir meg i intervjuet vil bli behandlet konfidensielt. Opplysningene fra intervjuet vil bli oppbevart forsvarlig og alle data vil bli slettet når prosjektet avsluttes 14/5- 2010. Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste AS.

Hvis du ønsker mer muntlig informasjon eller om det er noe som er uklart kan du ringe meg på xx xx xx xx. Jeg vil ringe deg noen dager etter at du har mottatt dette brevet slik at du får litt tid til å tenke på om du har lyst til å delta. Jeg håper på positivt svar.

Med vennlig hilsen

Solveig Bråten

Vedlegg 3: Intervjuguide

Intervjuguide

”Hvordan forhandler sosialarbeidere mellom ulike verdigrunnlag i utførelsen av internasjonalt sosialt arbeid?”

Mitt masterprosjekt handler om internasjonalt sosialt arbeid og jeg er interessert i hvordan man kan bli tryggere på å ta avgjørelser i vanskelig situasjoner i en annen kontekst. Jeg vil at vi skal ta utgangspunkt i ditt utenlandsopphold som ungdomsdelegat og at vi snakker om situasjoner som oppstod under dette oppholdet gjennom intervjuet. Intervjuet har en tredelt struktur som omhandler motivasjon og tanker du hadde før du reiste, hvordan du opplevde arbeidet i vertslandet, og om hvilke tanker du har i dag om det å være ungdomsdelegat for Røde Kors. Du kan snakke i din rekkefølge. Jeg vil minne om at du kan avslutte intervjuet og trekke deg fra prosjektet når du vil, slik det står i informasjonsskrivet.

Motivasjon

- Kan du fortelle meg om hvor du var på ditt utenlandsopphold som ungdomsdelegat?
- Hvordan kom du i kontakt med Røde Kors og ungdomsdelegatprogrammet?
- Kan du fortelle om hva det var som fikk deg til å ville jobbe frivillig med internasjonalt arbeid?
- Hvorfor valgte du å arbeide for en frivillig organisasjon? Og hva er frivillig arbeid for deg?
- Husker du hva slags informasjon du fikk av organisasjonen før du reiste?
- Hva forventet du å lære?
- Hva ønsket du å oppnå med arbeidet? Hvorfor?
- Dere fikk informasjon om Røde Kors sitt verdigrunnlag på kurset om internasjonalt arbeid, hvordan oppfatter du dette verdigrunnlaget?
- Hva er viktig for deg i arbeidet med internasjonalt sosialt arbeid? Hvorfor? Noe som ikke er viktig?
- Hva betyr de yrkesetiske retningslinjene (for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere) for deg?

Arbeidet i vertslandet

- Hvilke arbeidsoppgaver hadde du? Hva slags rolle?

Jeg vil at du skal tenke på et par situasjoner som du husker som spesielt utfordrende, kan du fortelle meg hva du opplevde?

- Hvilke dilemmaer oppstod i disse situasjonene?
- Hvem var partene?
- Hva ble viktig for deg?
- Hvilke handlingsalternativer hadde du?
- Hva slags premisser ga organisasjonen deg?
- Hvilken betydning fikk Røde Kors sitt verdigrunnlag?
- Hvilke hensyn måtte tas?
- Røde Kors sine 7 hovedprinsipper er humanitet, upartiskhet, nøytralitet, uavhengighet, frivillighet, enhet og universalitet. Hvilke av disse verdiene fikk betydning?
- Hvordan ”matcher” disse prinsippene med virkeligheten?
- Hvordan reflekterte du over ditt verdigrunnlag, de yrkesetiske retningslinjene og organisasjonens verdigrunnlag i utførelsen av arbeidet?
- I hvilken grad opplevde du at det var et felles verdigrunnlag? (Hva var det eventuelt uenigheter om?)
- Hvordan tror du din norske forforståelse påvirket situasjonen?
- Hvordan løste situasjonen seg? Eller var det mulig å løse?
- Vet du hva konsekvensene ble av utfallet av situasjonen?
- Hvis situasjonen hadde skjedd i Norge ville betingelsene vært annerledes, eventuelt hva?
- Kan du fortelle om det var en vanskelig situasjon som fikk et positivt utfall? Hva var det som gjorde at det gikk bra?
- Opplevde du situasjoner hvor du var i tvil om hvordan du skulle gå fram? Hva var det som gjorde at du var usikker?

Tanker i dag

- Føler du at du fikk utrettet det du ønsket å gjøre før du dro?
- Hadde du fått riktig informasjon før du reiste? Hva kunne du ønske deg annen informasjon om?
- Hva sitter du igjen med i dag fra erfaringen med å være ungdomsdelegat? Hva har du lært?
- Hvis du fikk muligheten til å oppleve noen av situasjonene på nytt, ville du handlet annerledes i situasjonen?
- Hvordan samsvarte forventningene du hadde før du dro med erfaringene du fikk?
- Hva mener du er de største forskjellene med å jobbe som ungdomsdelegat internasjonalt sammenlignet med å jobbe frivillig i Norge?
- Er det noe du synes er viktig som du ikke har fått sagt eller er det noe du ønsker å legge til?

Vedlegg 4: Samtykkeerklæring

Samtykkeerklæring vedrørende deltakelse i prosjektet ”Forhandlinger og verdigrunnlag i internasjonalt sosialt arbeid”.

Jeg har mottatt skriftlig informasjon om prosjektet og jeg ønsker å delta i undersøkelsen

Ja, jeg ønsker å være med i undersøkelsen: _____ (kryss av)

Dato: _____

Navn: _____

Underskrift: _____